

Přítomnost

ROČNÍK XI

V PRAZE 25. DUBNA 1934

Za Kč 2.—

K čemu by byl hospodářský parlament?

DR. EVŽEN ŠTERN

Politický boj o půl milionu

JOSEF HUDEC

Je Národní divadlo zbyrokratisováno? F. PEROUTKA

Okolo mechanických umění

Walter Lustig

Dva mrtví hrdinové Třetí říše

Dopis dělníka Karlu Čapkovi

Stavět loď, nebo držet kormidlo? — Rakouský paradox — Když volby, tak ne jen někde
Lützowova ul. - Pankrác — Mají lidovci iniciativu? — Luďákům není cesta uzavřena
Politické karikatury v Mánesu — Mesaliance v Autoklubu — O Emanuela Rádla
Metody očisty — Co chtějí mladí?

3

NOVINKY TÝDNE

JAROMÍR JOHN

ZBLOUDILÝ SYN

HISTORIE JEDNOHO ČLOVĚKA

S kresbami malíře Alfreda Justitze

Brož. Kč 20.—

KAREL ČAPEK

POVÍDKY

Z JEDNÉ KAPSY

11. a 12. tisíc výtisků

Brož. Kč 26.—, váz. Kč 36.—. Zvláštní vydání

číslováno a autorem podepsáno po Kč 52.—

ANNA MARIA TILSCHOVÁ

ALMA MATER

ROMÁN

Brožované Kč 35.—, vázané Kč 47.—

2. vydání

U KNIHKUPCŮ — FR. BOROVIČKA-PRAHA

KAŽDÝ TÝDEN PŘÍTOMNOST

A DENNĚ

LIDOVÉ NOVINY

OBSAH 16. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: EDUARD VYŠKOVSKÝ: Devalvace se podařila. — FERDINAND PEROUTKA: O tom překonání marxismu. — K. H. HILAR: Proč jsem v Národním divadle ulekaný. — OTTO RÁDL: Rozmluvy s divadelním revolucionářem. — HUGO SIEBENSCHNEIDER: Emigrant Heine. — K principu pracovních táborů. — Houstne předvolební ovzduší. — Stavovský svrchník na absolutistické košili. — Národní tábor. — O reformním programu „Demokratického středu“. — Co chtějí mladí.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVIČKA V PRAZE II., NÁRODNÍ TRŽIŠTĚ 18

Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622

PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,

NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—

Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 20. 1. 1924

TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRŽIŠTĚ 62

K čemu by byl hospodářský parlament?

(Kapitola skeptická.)

Hospodářská krise, klesající význam řadových poslanců u nás a zejména nakažlivé vzory ze středoevropské oblasti, Itálie, Německa, a Rakouska, vyvolávají u nás v poslední době řadu námětů na provedení ústavních reforem. Je samozřejmé, že demokracii nelze úspěšně obhajovat pouze chválou již existujících institucí a hájením všech vyvinuvších se metod, nýbrž akcemi na prohloubení demokratické praxe a pozitivními návrhy na účelné reformy. Za nebezpečné však považují návrhy, jichž uskutečnění by demokratický režim zkřížilo a zkomplikovalo a fungování jeho orgánů učinilo ještě obtížnějším a méně výkonným. Do této kategorie patří podle mého mínění návrhy na zřízení samostatného hospodářského parlamentu.

Nepřekvapilo, že pod vlivem stále oznamovaného a dosud neprováděného korporativního zřízení v Itálii, stavovského v Rakousku, vyřazení politického parlamentu v Německu a zřízení representanční státní rady, v níž velká část členů byla jmenována z kruhů podnikatelských, řada nejpřednějších zástupců našich obchodních komor započala kampaň, aby opravdu zbytečný senát byl nejen zrušen, ale současně nahrazen hospodářskou komorou. S jejich stanoviska tento požadavek byl nejen pochopitelný, ale i oprávněný. Hlas hospodářských kruhů je u nás politiky často přesprávně přehlížen; obchodní komory byly, a to do značné míry oprávněně, zatlačeny do pozadí Svazem průmyslníků a v hospodářském parlamentě, zejména kdyby byl složen ze zástupců hospodářských korporací, doufají obchodní komory, že by se jim určité dostalo zastoupení.

Nepřekvapuje mne ani sklon k stavovství u určitých kruhů strany lidové, která ve svém jádru je tradičně konservativní a skládá se z velké části z drobných živnostníků. Považoval jsem i za věc dosti přirozenou, když v „Modré revui“ mladí národní demokraté ve svém programu „Pro stát národní síly“ vyslovují se pro samostatnou hospodářskou komoru. Rozdělení funkcí politických od hospodářských mne však překvapilo v programu „Demokratického středu“, který je nesen v mnohých bodech opravdu hospodářsky levou orientací, kryjící se do značné míry se stanovisky socialistickými, a který obsahuje ve své všeobecné části vřelé kredo demokratické. Ovšem, toto demokratické stanovisko je v části speciální kardinálně popřeno návrhem režimu polodemokratického, polostavovského.

Je možno oddělit sféru hospodářskou od politické?

Zápornou odpověď dali nám již profesori ve škole. Pojmy národohospodářské a učení o zákonech hospodářských učili nás nazývat sice hospodářskou teo-

rií, ale veškeré učení o záměrném snažení hospodářském, zejména veřejnoprávních celků, nazývá se hospodářskou politikou. A tak se na našich školách učí finanční politice, obchodní politice, dopravní politice, sociální politice atd. Vezměte do ruky Sbírku zákonů a nařízení z kteréhokoliv roku a probírejte kterékoliv opatření politické a vidíte, že má své hospodářské důsledky, a vezměte kterékoliv hospodářské opatření, a jsou v něm obsaženy ostré předpoklady a důsledky politického nazírání. V praxi zpravidla není možno při řešení společenských problémů odloučiti hlediska politická od hospodářských a hospodářská od politických. Kdybychom vytvořili dvě samostatné komory, jednu politickou a druhou hospodářskou, musila by rozhodně svých povinností dbalá politická komora žádati, aby rozhodovala o téměř všech otázkách hospodářských bezpodmínečně a komora hospodářská o většině otázek politických.

Při tom zcela klidně v programu „Modré Revue“ se píše: „Sněmovna lidu (politická) projednává všechny otázky, týkající se všeobecné politiky, sněmovna práce projednává všechny otázky hospodářské“. Takové rozdělení je možné pouze na papíře. Autoři cítí jeho nedostatek a proto dále uvádějí: „Ústava obsahuje pokud možno (!) přesné rozdělení příslušnosti obou sněmoven“. Zdá se, že by podle tohoto návrhu nejsilnější institucí v republice byl nějaký soud, který by rozhodoval kompetenční spory mezi komorou politickou a komorou hospodářskou.

V programu „Demokratického Středu“, který se nám představuje jako plán nové demokracie řádu a činu (Výslovně se v programu plamenně a mesiášsky uvádí: „Stará demokracie je mrtva, ať žije demokracie nová, demokracie řádu a činu“), jako nejdůležitější pilíř nového režimu se zdůrazňuje: „Prvním naším požadavkem je oddělení oblasti hospodářské od politické“. Bližšího vymezení těchto dvou sfér v programu není, proto je právem v programu proloženým tiskem uvedeno: „O kompetenčních sporech mezi hospodářskou komorou a politickou sněmovnou bude rozhodovati státní senát, který by byl nejvyšším právním rozhodčím a mravním tribunálem“. Tento „mravní tribunál“, rozhodující o kompetenci lidem zvolené politické sněmovny, má též rozhodovat o žádostech politických stran, zda mohou nebo nesmějí být zapřesány do rejstříku politických stran. Na složení tohoto nejvyššího tribunálu ovšem lid a jím volená sněmovna nebo vláda nemá mít vůbec žádného vlivu, nýbrž 5 členů deleguje Nejvyšší soud, 5 Nejvyšší správní soud a 14 členů jmenuje podle návrhu prezident Masaryk volným svým rozhodnutím. Členové Státního senátu pak sami vždy dále nominují své nástupce. Opravdu krásný to orgán zcela nové demokracie!

I ministerstva mají býti rozdělena na hospodářská a politická. O rozpočtech hospodářských minister-

stev má rozhodovati výhradně hospodářská komora a její usnesení může politická komora en bloc pouze schválit nebo zamítnout, nesmí je však změnit, nýbrž může pouze požádat presidenta republiky, aby usnesení jí v této věci nadřadě hospodářské komory změnil. A to, co sněmovna, volená veškerým lidem nesmí, president může změnit.

Táží se, jak je se stanoviska i této demokracie „řádu a činu“ možno odeprítí politické komoře, zvolené na základě všeobecného hlasovacího práva, samostatné rozhodování o politických věcech prvního řádu, jako je na příklad rozpočet ministerstva zemědělství, veřejných prací, nebo rozpočet ministerstva sociální péče, zdravotnictví atd?

Jak by byla složena hospodářská komora?

Na to nám oba programy nedávají přesné odpovědi. Zejména neuvádějí nám, jak si představují početní poměr zastoupení jednotlivých stavů nebo oborů, pouze oba návrhy shodně uvádějí, že v „hospodářské komoře budou zastoupeny všechny obory hospodářské a zájmové, čítajíc v to ovšem zájmy spotřebitelské a zaměstnanecké“. To je ovšem příliš málo v otázce tak zásadního rázu. Při řešení složení hospodářského parlamentu, který se má usnášet na zákonech o státním rozpočtu, byla by pro demokrata prejudiciální otázka, zda jednotlivé vrstvy společenské tam budou zastoupeny podle principů demokratických, to jest podle své poměrné početnosti. Kdyby tomu tak bylo, dostali bychom se možná znovu ke sboru, který by více méně odpovídal složení politické komory. Neboť byly-li by volby rovné a svobodné, ukázalo by se, že mezi dělníky jsou socialisté a nesocialisté, mezi svobodnými povoláními konservativci a radikálové, mezi podnikateli zástupci volného obchodu a ochranáři, toužící po úplně autarkickém hospodářství. A tak, i kdyby volby byly provedeny, jak navrhuje „Modrá Revue“, v rámci nucených ústředních organizací, komor, syndikátů a korporací jednotlivých stavů a odvětví, konaly by se volby v rámci těchto stavovských a zájmových organizací ve většině případů podle politických hledisek a programů. Představte si však tu spleť organizací nuceného korporativně stavovského řádu!

Kdyby pak měl být porušen princip majority, to je rozdělení mandátů v hospodářské komoře podle početnosti jednotlivých stavů, nespokojilo by se tím především dělnictvo, které by se tázalo, proč tedy za Rakouska před více než čtvrt stoletím bojovalo za všeobecné a rovné hlasovací právo po boku prof. Masaryka, kterému v jeho funkci presidentské má být podle návrhu „demokracie řádu a činu“ svěřeno jmenování první hospodářské komory.

Hospodářská komora, nadřazená politické, má být pro první období i hned s plnými právy jmenována presidentem na 6 let. A co potom? V programu „Demokratického středu“ se o tom jednoduše píše: „Za tu dobu se nabude dosti zkušeností, podle nichž se také vypracuje návrh, jak hospodářská komora má být v budoucnosti sestavována“. To je trochu příliš experimentální a riskantní ve věci pro celý stát přímo osudové. Kdo z nás by mohl na takové ústavní provisorium v normální době přistoupit?

Byla by hospodářská komora schopna práce?

Kdyby hospodářská komora byla složena podle výrobních oborů a i kdyby v ní byli paritně zastoupeni zaměstnanci a zaměstnavatelé, čímž by úzké vrstvě podnikatelů bylo dáno nespravedlivě čestné zastoupení, což je možné jedině v orgánech poradních, jsem přesvědčen, že její jednání by bylo mnohem bojovnější a usnášení snad možné pouze za diktátorského režimu, za něhož by členové ani nebyli svobodně voleni ani by se nesměli svobodně rozhodovat.

Již dnes nás zkušenost poučuje, že největší obtíž našeho politicko-hospodářského života je, že na příklad nedošlo přes veškeré snahy politiků — na př. našeho ministra zahraničních věcí — stále ještě k dohodě mezi spornými zájmy našeho průmyslového a zemědělského podnikání přímým jednáním jejich zástupců. V Poradním sboru pro otázky hospodářské, paritně složeném, řada osnov sociálně-politických, pokud byla projednávána, zůstala mezi skupinou podnikatelskou a zaměstnaneckou naprosto sporná. Obě tyto skupiny se velmi zhusta postavily ve svém dobrém zdání na krajně odlišné stanovisko a tato stanoviska sblížit a rozhodnout musilo být ponecháno politické vládě a politickému parlamentu, vyšlému ze všeobecného rovného hlasovacího práva.

Autoři programu „demokracie řádu a činu“ se příliš pohybují v abstraktní a převážně politické sféře a nejsou si vědomi, že kdyby opravdu jejich návrh na zřízení samostatné hospodářské komory byl uskutečněn, že by tato komora byla ve svém jádru protidemokratickou, že by se skládala z velké části z vyhraněných zástupců zájmových skupin přehlížejících hlediska celku; v důležitém oboru sociální politiky, na němž mají svrchovaný zájem zaměstnanci všech kategorií, by pravděpodobně byla komorou sociálně reakční.

Nebezpečí dvojí koleje.

Nechci probírat další detaily diskutovaných programů, na příklad složení Nejvyšší hospodářské rady podle programu „Demokratického středu“, která by de facto byla vládou ve vládě. Je principiálním nedostatkem celého rozdělení politické a hospodářské sféry, že by nám zavedlo do celého ústavně-státního aparátu rozbíhávající se dvojí kolej. Jednu politickou, složenou podle politických stran, a druhou, složenou podle stavů. Podle návrhu „Demokratického středu“ skládala by se vláda ze sborů politických ministrů a ministrů hospodářských. Hospodářská komora by si konkurovala s poslanceckou sněmovnou, a tento dualism navrhuje program docela i v ostatním politicko-samosprávném aparátě. Podle návrhu by měla být sféra politická a hospodářská rozdělena i v nižších instancích, tedy i pokud jde o zemská a okresní zastupitelstva, která by tedy byla zbavena téměř veškeré své činnosti, neboť tyto sbory mají kompetenci převážně pouze hospodářsko-správní. Kolik bychom to pak měli sborů zastupitelských a úřadů, kolik dvojité práce a nákladných a práci brzdicích kompetenčních konfliktů?

Stěžujeme-li si dnes na nevykonnost naší vlády a našeho parlamentu, stěžujeme-li si, že vláda, složená

z príliš mnoha stran, ťažko sa dohoduje, čož zťažuje včasné rozhodovanie, jsem presvedčen, že kedyby k dnešným komplikáciám sa ešte pripojily komplikácie vyplývajúce z hospodárskej komory, složené výhradne ze zástupcov jednotlivých stavů a vyhraněných tried, dostali bychom se k nemožnému politickému a hospodárskému chaosu. V mašinerii nové demokracie by to „skřípalo“ ďaleko víc než v dnešní mašinerii. To vše musí býti zdůrazněno, jinak je nebezpečí, že dojde k nezdravému zmatku názorů v samotných levicových kruzích, jako dokazuje dobře míněný program „Demokratického středu“. Část naší veřejnosti již tak nekriticky propadá novým nepromyšleným heslům, poněvadž mají půvab novoty a změny, a nazývá „novou demokracií“ cestou k polostavovskému zřízení.

Uznávám za nezbytné, aby politická vláda a politický parlament měl svůj pomocný hospodárský sbor. Této diskuse mělo by býti využito, aby byly po vzoru zemí s dlouho trvající tradicí demokratickou vytvořeny k tomu potřebné orgány. Musíme zdůraznit, že je nutno, aby mezi poslanci a ministery byl pokud možno velký počet hospodárských odborníků. Musíme žádat, aby odborníci měli větší možnost iniciativy a uplatnění svých nároků ve výborech i v plenu poslanecké sněmovny, aby byl zrušen zbytečný senát a aby byla vytvořena, jakožto podpora vlády a parlamentu, Hospodárská rada, skládající se z odborníků a zástupců zájemníků, jež by nahradila dnešní nedostatečný Poradní sbor pro otázky hospodárské, který byl z podnětu presidenta republiky v roce 1919 ustaven. Poradní sbor pro otázky hospodárské je nutno přebudovati v Hospodárskou radu, vyžaduje jak revisi svého složení, tak revisi svých pracovních metod a hlavně revisi poměru vlády k němu. Měl by být úplně osamostatněn, nebo aspoň od ministerstva obchodu odpoután a přičleněn k ministerskému presidiu.

Zásadně se domnívám, že v dnešní naší politické situaci ve střední Evropě, která má své ďalekosáhlé vlivy na naše poměry mezinárodní i vnitrostátní a přináší tolik nebezpečí, mimo nutné změny našeho nevyhovujícího volebního řádu, navrhopvat změny ústavy, které by sahaly až ke kořenům demokratického zřízení, je velmi nevhodné. Radikální změny ústavy se provádějí buď v revoluci, nebo v době politicky a hospodársky klidné a bezpečné. To není konservatismus, ale nutná politická rozvaha.

Dr. Evžen Štern.

poznámky

Stavět loď, nebo držet kormidlo?

Není jistě náhodou, že žádný z posledních návrhů na reformu našeho politického systému se nezabývá podrobnější kritikou platné ústavy, přes to, že reformy, kdyby se provedly, byly by především reformami ústavními. Zamyslíme-li se trochu nad tímto nápadným úkazem, musíme si položit otázku, zdali se opravdu ona památná listina stala živou součástí našeho politického života, zdali je nejen literou, nýbrž také magnou chartou základních svobod, vrytou do paměti každého občana. Naše ústava, jak víme, vznikla více

z chladu vědecké práce než z záru občanského nadšení. Dobří odborníci vzali dobré vzory, přizpůsobili je našim poměrům a lidové zastupitelstvo je přijalo za základ našeho politického života. Dobrý lid se o tuto důležitou věc nikdy příliš nezajímal. Zbavil se Rakouska, měl jakési nejasné vědomí svobody, na niž ostatně velmi brzy začal hubovat, a sotva ho napadlo, aby si uvědomil, že svoboda záleží v jistých přesně formulovaných principech, o něž v zemích vyspělejšího politického vědomí bývaly sváděny tuhé pětky. Také politici vůdcové a intelligence vzali novou ústavu celkem chladně na vědomí a nikdy se příliš nesnažili, aby svému lidu vyložili její skutečný význam. Tak se stalo, že naše ústava byla vždycky v československém politickém životě trochu cizím tělesem. Nejlepším důkazem toho jest fakt, že se politika brzy začala zařizovat tak, jako by jí nebylo. Staré zvyky i zlozvyky převládly nad uvědoměným pokusem myslících lidí, stanovit československému politickému životu nová pravidla.

Zvláště politické strany brzy poznaly, že se jejich mocnému rozběhu nestaví v podobě ústavy v cestu nic víc, než pouhý kus papíru. Ústava mluví o lidu a o právech jednotlivých občanů, ale skutečným vládcem ve státě se staly politické strany. Ústava výslovně stanoví, že poslanecký mandát je svobodný, ale praxe z něho učinila mandát imperativní. Volební soud má rušit mandát jen tehdy, byl-li poslanec veden pohnutkami nízkými a nečestnými, ale ve skutečnosti jej ruší pokaždé, když poslanec porušil stranickou disciplínu. Nikdo se celkem nestará o to, zdali zákony, které se vydávají, odporují znění ústavy. Ústavní soud, který o to má pečovat, nevstoupil ani v život. A tak ďale. Lze tedy zkrátka říci, že ústava se v mnoha bodech nezachovává, a že praxe se od ní odchýlila zejména ve věcech, které působily nejvíce nespokojenosti a staly se nejděčnějším předmětem veřejné kritiky.

Přes to, že se ústava nikdy doslova nezachovávala, shledávají teď mnozí, že nevyhovuje, a chtějí v ní provést velmi hluboké změny. Nelze se zbavit dojmu, že pověst ústavy trpí za mnohé věci, které zavinila praxe, a že by tedy bylo spíš namístě starat se o nápravu praxe než o změnu nezachovávaných předpisů. Znovu nutno zdůraznit, že s podrobnou kritikou ústavy si nikdo nedal práci a že se namnoze vychází z výtek docela sumárních. Státovědci, kteří v tomto případě myslí konkrétněji a přesněji, jsou v otázce ústavní reformy ďaleko rezervovanější než politikové, kteří se při své touze po reformách dávají snadno strhnouti nejasnými hesly a kteří zřídka mívají schopnost domýšlet věci do důsledků. Upozornili jsme již minule na hlas profesora Bohumila Baxy, jehož střízlivé mínění silně kontrastuje s reformátorským nadšením národně demokratických politiků. Dnes můžeme zaznamenat jeho nový článek v „Národních listech“ z 21. dubna, v němž znovu doporučuje, aby se neměnila ústava, nýbrž jenom volební řád. V agitačním zápalu, který se zmocnil národní demokracie, zní ovšem Baxův hlas osaměle. „Národní listy“ tisknou na téže stránce klidně článek, jehož autor je nadšen myšlenkou hospodárského parlamentu...

Bylo by načase, aby nás parlamentarism, který se teď stal obětí tolika kritiků, našel také svého obhájce. Jistě na něm není všecko špatné, jestliže dal státu tolik pevných vláď a jestliže v celku obstál při všech a často těžkých politických zkouškách. Bylo by teď dobře, když se veřejné mínění proti němu začíná trochu příliš vehementně rozjíždět, rozpomenout se také na tyto zásluhy. Nevím, čím světově demokracii posloužíme víc: zdali tím, že její dočasnou krizi a konjunkturu diktatur překonáme s pomocí svého starého, klasičky demokratického systému, anebo tím, že na tento systém přimázneme několik příštípků, které nebudou mít mnoho skutečného významu, ale které budou sloužit jako důkaz, že to s demokracií ani u nás nejde a že je třeba činit ústupky autoritativním principům. Sláva Anglie záleží do značné míry v tom, že země na své staré politické lodi proplula až dosud všemi bouřemi své historie a že vždycky dovedla otočit kormidlo tak, aby vlny loď nerozbily. V tom je právě umění vlády: točit kormidlem a nikoli ztrácat čas znovu a znovu začínanými a nikdy neukončenými stavbami nových lodí. My jsme tu svou zánovní lodičku ještě ani dobře nevyzkoušeli. Proč se tedy tak brzy máme ohlízet po nové? Náš prezident nadarmo neříká, že demokracie je ještě mladá. Připomínejme si častěji tato slova!

Z. S.

Rakouský paradox.

„Lidové listy“ přinesly 21. dubna úvodník, v němž pochvalně psaly o třetím vídeňském místostarostovi Wintrovi, počestném křesťanském sociálově, který se poctivě snaží, aby usmířil dělnictvo s novým režimem. Jinde se zase vyskytla zpráva,

že se o umírněnost vlády vůči dělnictvu velmi přimlouvá kardinál Innitzer. Téhož 21. dubna však přinesl „Prager Mittag“ zprávu, že místostarosta Winter je na odchodu, protože se nynějším rakouským machthabům zdá příliš přátelským jeho chování k sociálně demokratickým dělníkům. Bude tedy asi radno hodně počkat s úsudkem, zda se rakouské vládě podařilo získat dělníky. Zejména našim katolíkům bychom doporučovali, aby byli opatrní a aby nechválili pokusy rakouské vlády jenom proto, že si říká katolická. Dollfussova vláda nehrála vůči dělníkům fair play. Jestliže jí šlo jen o udržení rakouské samostatnosti proti Hitlerovi, jak říká, mohla za tímto účelem snadno získat pomoc sociální demokracie, která se k tomu nabízela. Dollfuss však hledal raději pomoc v Itálii a byl ochoten za ni zaplatit zničením sociální demokracie. Těžko si nedomyšlit, že při tom sledoval také cíl vnitropolitický. Jestliže musila být rakouská sociální demokracie krvavě zničena jenom proto, aby se dosáhlo téhož cíle, za nímž také ona špela, to jest zachování rakouské samostatnosti, je to při nejmenším veliký politický paradox. Mluvit teď o usmíření dělníků, když mezi nimi a vládou ještě nevychl potok krve, je poněkud troufalé. Tito dělníci měli své vůdce a své organizace k vyjednávání ochotné, mělo se tedy s nimi jednat. Navazovat styky po tom, když organizace byly rozbity a vůdčové rozehnáni a pozavíráni, je nemožné a žádná sebevědomá strana se k tomu nepropůjčí. Abychom tyto věci uznali, k tomu se nepotřebujeme dovolávat žádného světového názoru ani náboženství, nýbrž prostého smyslu pro čestnost. Rádi bychom viděli, kdyby se ho v tomto případě držel také náš katolický tisk a nepřichvaloval z církevně stranických pohnutek smířovačky, k nimž se došlo přes krvavou persekuci.

Z. S.

Když volby, tak ne jen někde.

Národní demokracie chce nové volby; s tímto požadavkem přišla v týž den, kdy vystoupila z vlády; pokud byla ve vládě, neměla zájmu na nových volbách, ale zjistila, že národ je chce, když se ocitla v opozici. Není ještě jisto, kdy budou volby, volby do okresních a zemských zastupitelstev, volby do Národního shromáždění. Ale myšlenka na volby hraje stále větší roli. Jednotlivé strany šijí si již nové šaty, aby se voličovi líbily. — Jsou však instituce, kde celá desítkletá se volby nekonaly a nevypadá to tak, že by se tyto volby v dohledné době konaly. Socialistům se vytýká, že nechtějí připustit, aby se konaly volby do nemocenských pokladen. Ale jsou to jen nemocenské pokladny, kde již po dlouhá léta se nekonaly volby? Jsou tu zemědělské rady; titíž agrárníci, kteří by od hodiny byli pro volby v nemocenských pokladnách, nejsou nijak nadšení pro myšlenku, že by se mohly a měly konat volby do zemědělských rad. Národní demokracie zase by chtěla volby do nemocenských pokladen a také tu a tam poškádlí agrárníky návrhem, že by se volby do zemědělských rad přece jen měly konat. Ale nijak se nepřičinuje, aby se co nejdříve konaly volby do obchodních a živnostenských komor, kde se nevolilo nějakých dvacet let. A přece sotva se najde někdo — vyjma národních demokratů — který by pochyboval, že živnostenské a obchodní komory by potřebovaly hodně nového, zdravého, živého vzduchu. Hospodářským životem táhnou nové proudy, a i ti, kteří nejsou socialisty, nepochybuji o tom, že národní a hospodářský organismus se musí poohlédnout po nových metodách a myšlenkách. Bylo by dobře, aby si někdo povšimnul práce obchodních a živnostenských komor, aby si zejména položil otázku, pracují-li ekonomicky, je-li náklad, spojený s jejich udržováním, skutečně úměrný výsledkům jejich práce. Obchodní a živnostenské komory dovedou velmi energicky vystupovat proti každé sociální reformě; jsou obdivuhodné, když vypočítávají všechna ta neštěstí, které čekají národ a stát, zavede-li tu či onu sociální reformu. Vedle nemocenských a pojišťoven, zemědělských rad, obchodních a živnostenských komor bychom našli ještě jiné instituce, v nichž se již nějakých dvacet let nekonaly volby. Vyrůstají tu už nové generace, které téměř nevědí, že do těchto institucí by funkcionáři měli být voleni. Pomalu se už zapomene, že jsou to instituce, jejich správa a vedení mají být voleny. Nastává tu již nebezpečí vydrženého práva. Není tu nebezpečí, že tyto instituce řeknou: když to šlo dvacet let bez voleb, může to tak jít i dále? Každému by se líbily volby; ale — u toho druhého.

V. G.

Lützowova ul. — Pankrác

Do „Národních Listů“ napsal dr. Kramář několik poznámek o tom, jak si představuje reformu parlamentu. Vzpomíná, jak již při projednávání otázky vázaných kandidátních listin měl

„velmi silný odpor o to, máme-li svou demokracii stavěti na individu, jeho svobodě, jeho právu a povinnosti, či na stranách, čehož hájila většina, t. j. rudozelená koalice“.

Dovozuje, že

„tak jsme si demokracii přece jen nepředstavovali; možnost osobní odpovědnosti poslance voličům, která je vázanými kandidátními listinami učiněna iluzorní a nahrazena odpovědností vedení strany, přece jen považujeme — myslím — za předpoklad opravdové demokracie“

To jest kapitola první, v níž se píše o tom, že osobní odpovědnost poslance voličům jest předpokladem opravdové demokracie.

Kapitola druhá jest méně slavná, ale velmi zajímavá. Děje se na Pankráci, v tamější organizaci národní demokracie. Ta — jako protest proti vyloučení posl. Hudce — usnesla se na svém rozchodu. Na jejím místě má fungovati zatím podle organizačního řádu tamější odbočka Národního sdružení. Odbočka Národního sdružení podává úřadům stížnost proti porušování stanov Národního sdružení.

V kapitole první se tedy prohlašuje krásná zásada odpovědnosti poslance voličům. V kapitole druhé se musí národnědemokratická organizace na Pankráci brániti proti tomu, že vedení strany dělá pořádek v Národním sdružení, aniž se při tom ohlíží na to, co tomu říkají členové strany. Zásada osobní odpovědnosti poslance voličům jest nesporně krásná. Ale jak postupovalo vedení národní demokracie vůči těm z Národního sdružení, kteří nešli přesně podle toho, jak si přál sekretariát strany? Nevznikl celý konflikt v Národním sdružení z toho, že někteří jeho funkcionáři chtěli udržet aspoň zbývající špetku samosprávy v rámci strany? Jest velmi hezké, chce-li mít posl. dr. Kramář svobodného poslance, poslance, který by byl odpovědný jen voličům. Ale překážkou tu nejsou jen ty vázané kandidátní listiny. Překážkou jsou tu strany, které svazují poslance ještě více, než ty vázané kandidátní listiny. A chce-li někdo poznati, jak se to dělá, nechť si přečte, co o bratislavském sjezdu národní demokracie psala národnědemokratická opozice nebo nespokojená tehdy mládež národní demokracie. Nevytýkala tehdy opozice vedení národní demokracie, jak lámalo opozici, jak do Bratislavy shánělo svoje věrné, jak v Bratislavě došlo k ostrým konfliktům, při nichž špatně pochodili ti, kteří v rámci strany hájili svobodu názorů a přesvědčení?

Národní demokracie a poměry v ní jsou přímo školním dokladem toho, že reforma volebního řádu nás jen tak sama od sebe nespasí. Stranická nesvoboda také v národní demokracii je tak velká, že zalézá za nehty vlastním lidem. Je velmi hezké chtít reformovat volební řád a usilovati o svobodu poslance. Daleko hezčí by bylo, kdyby tyto zásady nesporně dobré prováděla národní demokracie ve své vlastní domácnosti. Je-li osobní odpovědnost poslance a politického funkcionáře těm, které ho volili — podle dra Kramáře — předpokladem opravdové demokracie, pak v prvé řadě musí národní demokracie ukázat, že tento předpoklad opravdové demokracie uskutečnila ve své domácnosti. Teprve potom má právo chtít reformovat ty druhé.

V. G.

Mají lidovci iniciativu?

V „Prítomnosti“ bylo psáno o politice a taktice lidové strany a bylo uvedeno, jak malou iniciativu projevuje lidová strana, která se spokojuje s rolí pozorovatele, neutrála tam, kde by měla přijít s iniciativou. „Lidové Listy“ v posledních dnech kladou důraz na to, aby lidovecké hnutí vylíčily jako hnutí, z něhož přímo tryská iniciativa. Bylo by potřebí se dohodnout o tom, co jest to vlastně iniciativa a jakou iniciativu potřebujeme, resp. s jakou iniciativou by mělo přijít lidovecké, katolické hnutí. Jest jisto, že v poslední době jest slyšet z lidové strany mnoho hluku. Jest hluk iniciativou? Zejména lidovecká mládež vystupuje v roli reformátora. Stavovské zanicení lidovecké mládeže se nezrodilo v kolébce našeho katolického hnutí. Tuto stavovskou myšlenku neobjevila katolická mládež. Je to kus fašistické Itálie, je to kus dollfussovského Rakouska, je to kus Hitlerovy třetí říše. Nepřicházejí s tím jen katolíci mladíci; přichází s tím i Henlein, který právě s německými katolíky se ostře srazil. Katolické mládeži nelze tedy přiznati originalitu. Ale nelze jim přiznati ani to, že s tímto kopírováním cizích vzorů přišli k nám první. Dávno před mládeží lidové strany byli

tu fašisté, kteří líčili, jak to bude hezké, až se dohodnou s t a v y tam, kde se nemohou dohodnouti politické strany a kteří stavovské zřízení stavěli polemicky proti řádu demokratickému.

„Lidové Listy“ si dále pochvalují, že přišly s iniciativou, aby se utvořil katolický blok. I když tento blok bude utvořen, nebude to nic jiného, než důsledek toho, že dávno před tím dovedli k sobě najít cestu čeští a němečtí agrárníci a po smíchovském sjezdu i čeští a němečtí sociální demokraté. Není dokladem iniciativnosti katolicismu, ventiluje-li se znovu otázka katolického bloku; jest spíše dokladem chabosti, že strany, které stojí na katolickém světovém názoru, se dosud nesešly na jedné platformě. Jak to vysvětlit? Nelze to vysvětlit jinak, než že v každé z těchto stran — lidové, lidové a německé křesť. sociální — se uplatňovaly jiné tendence než katolické; kdyby totiž tu mluvil jen katolicismus, musil by býti katolický blok již dávno politickou skutečností.

Vystupují-li někteří z lidovců pro stavovské zřízení, přičinují-li se o uskutečnění katolického bloku, jest to iniciativa skutečně k a t o l i c k á ? Viděli jsme, že nebylo potřeba k tomu katolictví, aby se někdo rozehlal pro stavovské zřízení. Stačila k tomu nechuť k demokracii, silná porce averse proti socialismu; tedy vlastnosti, které nemusí býti vlastní katolicismu. Hlinky a luďáků ujmali lidé, kteří věru nejsou katolíky. Dělalí to ze zaujetí pro katolickou myšlenku? Chtěli posloužit katolicismu? Ne; domnívali se, že vznikne z toho prospěch jejich zájmům a cílům. Chtěli oslabiti vliv socialistů ve vládě.

S tím hlukem, který tropí někteří lidovci, vydávající hluk za iniciativu, může klidně přijít někdo, kdo není katolík. I kdybychom vyšli lidovcům natolik vstříc, že tento blok bychom byli ochotni uznati za politickou iniciativu, nezíská nás nikdo pro to, abychom uznali, že jest to iniciativa katolická. Iniciativa katolická může býti jen ta, která své návrhy vyvodí z vlastní podstaty katolicismu. O iniciativnosti katolicismu bychom mohli mluvití teprve tehdy, kdybychom lidovce viděli v prvních řadách těch, kteří se snaží osekati počet nezaměstnaných na počet co nejmenší, kteří si říkají, že hoden jest dělník mzdy své a proto přicházejí se sociálně politickými osnovami, jak chránití pracující, jak obživiti nezaměstnané, jak nasytiti mládež početnějším chlebem. Katolíci by měli býti v prvních řadách těch, kteří bojují proti hospodářství kartelů. Oni by měli přijíti s kloudnými návrhy, jak srovnat spory mezi zemědělstvím a průmyslem; v těchto sporech by musili státi na straně sociálně slabšího, tvrdě a neústupně. To by byl iniciativní katolicismus. Bude iniciativní teprve tehdy, bude-li ustavičně promítat křesťanské zásady politickou praxí. Katolíci v tomto přerodu světového řádu by měli státi na straně těch, kteří usilují o řád dokonalejší, sociálně spravedlivější. A právě tu jest slabina politického katolicismu. Právě tehdy bude katolicismus iniciativní, přestane-li býti hnutím konservativním, i když nezapíráme, že i konservativní složky mají svůj význam a svoji funkci ve vývoji společenském. Ale ze všech stran cítíme, že společnost lidská ve své dnešní své organizaci se nezachrání tím, bude-li konservována. Potřebuje sociální přestavby. A právě v tomto bodě jest lidová strana a náš politický katolicismus bez sociální iniciativy. To, co dělá, jest hluk; na hnutí, které se opírá o křesťanství, jest to málo. V. Gutwirth.

Lud'ákům není cesta uzavřena.

V klubu „Přítomnost“ přednášel minulý týden luďácký poslanec dr. Tiso o tom, co chce lidová strana získat provedením autonomie, o níž politicky bojuje, nebo pro níž aspoň agituje. Dr. Tiso je příliš dobrý politik na to, aby se nedovedl přizpůsobiti českému posluchačstvu, a tak se mu hravě podařilo vysvětliti, že slovenskou autonomií by byl náš stát vlastně posílen a že to nejde o nic tak nebezpečného a vážného, jak se to s české strany dělá. Docela jinak uhodil na hlavičku ten hřebík nynějšího politického poměru lidové strany k vládní koalici dr. Jaroslav Stránský, který tu v debatě mluvil ve smyslu svých článků pro přijetí luďáků do vládní majority a pro jejich spolupráci na budování státu. Celá debata se s tímto míněním ztotožnila, a nakonec ani dr. Tiso nemohl říci, že by to byla cesta neúčinná. Když se totiž luďáci nemohou s Čechy dohodnout o autonomii, snad by se dohodli ve vládě jako rovní mezi rovnými aspoň o některých krůčcích k autonomii. A na těch krůčcích by se pak vyzkoušelo, jak dalece mají autonomisté pravdu, že by stát nebyl poškozen, ale posílen. Mluvílo se na příklad o věcech školských. Proč by se luďáci, jako rovnoprávný člen koalice, ne-

mohli starat o úpravu slovenského školství podle své představy. Jisto je, že školský centralismus nebude na dlouho udržitelný, a že, má-li být na Slovensku politický a kulturní klid, budou se muset slovenské obecné a měšťanské školy přizpůsobiti nejen mentalitě, ale i náboženskému přesvědčení většiny slovenských rodin. Právě tak se bude muset něco dělat ve věcech dopravních, hospodářských atd.

Bohužel, třebaže bychom si upřímně přáli, aby luďáci spolupracovali na budování, politickém vedení a administrování státu, musíme tu vysloviti jisté pochybnosti. Měl by krátkou paměť, nebo by byl slepý k životu, kdo by nevěděl, na čem se vybíjela činnost luďáckého ministra a luďáckých poslanců, když byli ve vládě. O nějakých ideových sporech nepadlo nikdy ani slovo. Tím méně o věcech kulturních, ačkoliv byli luďáci ve vládě občanských stran, o jejichž náboženském a kulturním radikalismu nemůže nikdo věřit, že by byl tak pevný a závazný, jako u stran socialistických. Hlinka, když byl vystrčen za dveře vládní majority, přinesl do sněmovny na předsedův stůl stoh luďáckých žádostí o výhybkářská místa u dráhy. Měla to být demonstrace, ale Hlinka netušil, jak dobře tím charakterisuje celou činnost lidové strany ve vládnoucí koalici. Krátce předtím se stalo, že luďáci odepřeli hlasovat ve Stálém výboru pro zákon o československé zlaté měně proto, že nový ministr zdravotnictví Šrámek, který nastoupil po dr. Tisovi, nepotvrdil Tisou navržené jmenování několika okresních lékařů, příslušníků lidové strany. To bylo asi tak všechno, co luďáci dovedli pro Slovensko, a především pro své straníky ve vládě vykonat: Opatřovat protekci a obsazovat místa, od výhybkáře až po zemského presidenta.

Abyste přibrání luďáků do vládní majority přineslo dobré ovoce a skutečně přiblížilo k uskutečnění něco z toho, co luďáci dnes označují pro svůj život za tak nezbytné, jako je pro náš život nezbytný kyslík, museli by se změnit oni a ne my. Museli by jít do vlády ne lovci míst a obstaravači intervencí, ale reformátoři a sblížovatelé dvou protichůdných myšlenek. Museli by jít do vlády pro uskutečnění svého ideového programu. Ne zase proto, že chléb oposice je pověstně tvrdý a bez pomazánky. eve.

Politické karikatury v Mánesu.

Nadělaly kolem sebe mnoho řečí minulý týden, stály mnoho politických intervencí a nakonec si na ně musilo vyjít dokonce i policejní ředitelství. Po německém vyslanci, jenž protestoval dvakrát, spěchal zakročiti i vyslanec rakouský. S účinností těch protestů je to dnes však v politickém světě zrovna takové, jako ve světě Ezopových nebo Lafontainových bajek: je něco jiného když s něčím projeví nespokojenost slon nebo tygr, než když se něco nelíbí myši či komáru. Ochota, s níž se intervencím vyhovuje, je v přímém poměru s politickou, to jest velmocenskou vahou protestantů. A tak se stalo, že německému protestu bylo vyhověno, ačkoliv se spolek bránil, seč byl, a rakouskému vyhověno nebylo, ač malý Dollfuss se stejně nerad vidí na karikaturách jako velký Hitler. Při zákazu, na něž bylo těžko naléztí vhodný paragraf, vypomohl starý šiml s „ohroženým veřejným pořádkem“, ačkoliv nikoho z návštěvníků výstavní síně Mánesa nenapadlo provozovati veřejný nepořádek z potěšení viděti mocné tohoto světa jednou také bezmocnými. Naopak, pokud jsme mohli jejich počínání sledovati, odcházeli v této výstavě s jakýmsi vnitřním rozzářením, dnes už skoro neznámým, s kompenzovanými pocity nenávisti, jak by řekl Freud. A to je věc, jak každý psycholog potvrdí, spíše zdravá veřejnému pořádku, než aby jej ohrožovala. Chytré diktatury by měly býti méně ješitné na tváře a figury svých vládců a méně nedůtklivě snášeti jejich mírná překreslení. Naopak, měly by spíše podporovati vydávání satirických časopisů a kreseb, protože je známo, že satyra odvádí politickou nenávist na pole daleko neškodnější, nežli jsou politické atentáty, a protože jsme ještě nikdy nečetli, že by politické bouře byly rozdmýchány perokresbami a akvarely. S hlediska čistě revolučnosti bychom spíše měli říci, že každá satyra a ironie dodává škodlivému politickému nebo hospodářskému fenomenu dojmu něčeho, co je třeba s humorem snášeti a na čem se nedá nic měnit, že pohled na karikatury zjednává masám náhradně uspokojení za jejich nevybité averse — a působí tedy čistě protirevolučně. Mohli bychom také uvésti za příklad, že jinak se v Berlíně dovíte nejrozkošnější anekdoty na Hitlera, Goeringa, Goebbelse nebo Röhma právě od hitlerovců a že také nejradikálnější bolševici vyprávěli nejzdarilejší anekdoty proti sovětům. Proto bychom policejnímu ředitelství z psychologického hlediska chtěli spíše doporučiti, aby výstavy politi-

okých karikatur podporovalo, než aby je zakazovalo. Tím spíše, jsou-li tyto výstavy tak nevinné, jako nynější.

Ohromný úspěch výstavy těchto karikatur, která do Mánesa přilákala již během prvních deseti dnů na 7135 návštěvníků, což jindy nedokáže ani nejkrásnější expozice nejdokonalějších děl kteréhokoli nejslavnějšího evropského výtvarníka, ukazuje míru dnešní nesvobody projevu, kterou si odvykáme pociťovati. S velikým nadšením je přijímán tenhle trošek svobodného mínění o žravosti bezplánovitého kapitalismu, o umírání nezaměstnaných, o mezinárodním obchodě militaristickém, o ješitné směšnosti diktátorů severních a jižních, o koženosti státní byrokracie, o zaviněných hornických katastrofách, o úsilí politických stran udržeti se při „žlabu“, o finančních deficitech států, o pokrytectví církve, o zapálení říšského sněmu, o poměrech v trestnicích, o vykořisťování nejmenšího konsumenta, o metodách plynové války budoucnosti, a ještě o několika jiných věcech politického a hospodářského dneška. Když však pozorně projdete tohle všechno, na půlšesta sta kreseb a maleb, a prostudujete sílu účinku na diváka, budete zklamáni. Jak je to všechno krotké a nevinné, kolik je tu obratných lineárních kreslířů a plošných malířů, kolik je tu techniky v obratné deformaci reality, a jak málo za tím vším stojí velikých lidí, kteří dovedou nenávidět a dovedou se také něčemu vysmát. Resumovati výsledek české schopnosti ke karikatuře se nám zdá žalostným: všechno je tu hravé, rutinované, škádlivé, usměvavé, karikatury jsou spíše jen zjednodušené portréty, satyra na politiku a hospodářství je taková, jako by ji kreslili jen lidé s plným břichem. Jak jsme ztratili na bojovnosti od dob Havlíčkových!

Co tu vidíme od Kupky, Gellnera, Brunnera, jsou pietní vzpomínky na minulost. Desiderius je kamarádký portretista, jenž by kuřeti neublížil a omezi svou ironii na neškodně srovnávající: večera a dnes. Kratochvíl, se silnou dávkou dekorativismu, není o nic krutější. Josef Čapek přináší karikatury jen tak mimochodem a nerozpoutá ve vás oheň, Rada kreslí trslavě boдрé trampské kousky, Sekora je laskavý, jako v kresbách pro děti, Novák a Fritta mají někdy trochu krutosti, stejně jako Muzika, ale nikdy ne příliš. V Mrkvíčkových kresbách je něco strohého a suchopárného, Hoffmeister dělá způsobné poklony, v nichž jen rutinované polehltá postiženého, Pelc je eskamotér divokých a neukázněných ornamentálních linií, z nichž se jen těžce dobereš jejich reálného substrátu. Bidlo je ze všech nejsilnější v kresbě, ve zjednodušení i v satyrickém účinku. Karel Čapek je zajímavý amatér, jenž kreslí pro větší názornost vždycky jen doplňkem k tomu, co píše a jen tam, kde by podrobný popis byl méně zajímavý než evokace několika liniemi. To je všechno z české satyrické tvorby. Kde je tu bojovnost, kde je tu kousavost, kde je tu nemilosrdnost, kde je tu zlá radost z postižení odpůrcovy slabosti, kde je tu nenávisť, kde jsou tu všechny tyto vlastnosti, bez nichž neexistuje dobrá karikatura? Nejsme národem Daumierů. Na štěstí tu ukazuje expozice cizích karikaturistů dvě veliké osobnosti: Geoga Grosze a Johna Heartfielda: jejich nenávisť dovede nenávidět, jejich smích dovede zabíjet. Heartfield kromě toho dosahuje přímo geniality ve své technice, ve fotomontáži, která představuje jedinou technicky moderní a technicky revoluční složku mezi všemi těmi revolucionáři, kteří tu vystavují. U něho jediného si uvědomujeme, jak je tenhle obor politické a sociální karikatury technicky passéistický, jak se nedostal za posledních sto let nikam přes lineární kresbu a akvarelovou plošnou pomalovánku. U něho přijdeme na to, jakou fantastickou zbraní pro karikaturistu by byl film, jaká úžasná technika by se naskytlá persiflaží ve všech těch možnostech kinematografie manipulovatí irrealně a surrealisticky s docela naturalistickými prvky fotografickými.

O. Rádl.

Mesaliance v Autoklubu.

Sňatek, který uzavřel na své poslední valné hromadě československý Autoklub s předsedou pražských Elektrických podniků inž. Mölzera, je stejně nerovný pro Autoklub jako pro Mölzera. Pravda, Autoklub volil ze dvou mesalianci pro sebe tu méně kompromitující, neboť odmítl za kandidáta na předsednictví pana Joe Hartmana, reprezentanta zájmové skupiny cukrovarsko-lihovarské, utlučující automobilismu nuceným mícháním lihu do benzínu. To ten předseda správní rady Elektrických podniků byl pro automobilismus přece jen přijatelnější, třebaž Elektrické podniky automobilismu neudělaly v posledních letech nikdy nic dobrého a naopak mají eminentní zájem na tom, aby se automobilová doprava v hlavním městě státu nerozvíjela a jim nekonkurovala.

Pro inž. Mölzera, muže stranicky angažovaného u národních socialistů, ale přes to i mezi politickými odpůrci ceněného pro objektivnost a sympatického zejména mezi lidmi nestranickými, je patrně tato mesaliance horší. Kandidaturou a přijetím volby v Autoklubu zanedbal povinnou péči, kterou má každý veřejně činný muž ke své pověsti. Bojíme se totiž, že se těžko ubrání výtce, že zastává dvě veřejné funkce sobě odporující. Má-li sloužit Elektrickým podnikům, nemůže vyhovovat automobilismu, má-li pracovat pro rozvoj automobilismu, musí se střetnout se zájmy Elektrických podniků.

Docela dobře by se mohlo ovšem říci, že nás z toho hlava nemusí bolet a že nám nic není do Autoklubu, nejsme-li jeho členy a chodíme pěšky. Autoklub je však instituce polooficiální, státem podporovaná, a hospodaří se tu s našimi poplatnickými penězi. Na Autoklubu do značné míry leží také rozvoj našeho automobilismu a tedy naší obranné síly. Vždyť víme, jaká jsou automobil a benzín ve válce velmoc. Proto bude nutno dobře a veřejně si hospodářství v Autoklubu všimat.

A. Ch.

politika

Josef Hudec:

Politický boj o půl milionu

Nikoli o půl milionu československých korun, nýbrž o půl milionu československých duší. Těch ovšem, které mají již volební právo. Tvůrce a vůdce nár. dem. opozice dr. Hodáč řekl to již třikrát celé naší veřejnosti. Po tři neděle již vzkazuje v Nárl. listech, že strana šla do opozice z důvodů agitacních, za účelem rozšíření strany a zvýšení mandátové državy. Na výsot „idealistická“ strana byla konečně také poučena životem, že i demokracie je trochu materialistická, neboť — demokracie je také počet. A toho v naší politické konstelaci národní demokracii se nedostává. Proto odvážíla se činu: Jde za větším počtem.

Dr. Hodáč v Nárl. listech 15. dubna řekl to určitě pod honosným nadpisem „A bude nás více než 500.000!“ — „prohráli bychom svůj zápas, kdyby nás nebylo víc; proto snahy o zvýšení číselných předpokladů pro dosažení mandátů stupňují naše právo odhodlání a vědomí naší odpovědnosti za vzrůst národní demokracie.“ Takové je právě zrcadlo opozice po dvouměsíčním dušování a čarování, že opozici tu způsobil nesouhlas s devalvací koruny, starost o střádaly a konsumenty, snahy o revisi ústavy a o soustředování národních sil. Po dvou měsících z tohoto obalu vychází jádro: „Je nutno napravit porušenou rovnováhu“, k čemuž je potřebí zvýšiti číslo voličů a číslo mandátů národní demokracie.

Svůj rozchod s národní demokracií motivoval jsem veřejně v prvním bodu svého odůvodnění takto:

„Rozcháším se zásadně s nynější opoziční politikou strany, zvláště pak se způsobem vedení této politiky v Nárl. listech. Považuji tuto politiku za neslučitelnou se státotvorností, jež vzhledem k finanční a hospodářské situaci státu a vzhledem k mezinárodní politické situaci vůbec přikazuje dnes více než kdy jindy semknutí se všech státotvorných sil národa v nerozbornou falanx. Opozice národně demokratické strany proti devalvací koruny vzhřela se a již se zvrhla v širokou politicko-stranickou kampaň s používáním i prostředků demagogie, což zřejmě ukazuje, že devalvace československé koruny má sloužiti k aplanování neutěšených organizačních poměrů uvnitř strany a k vybudování nové domněle výhodné plat-

formy pro blížíící se parlamentní volby, bez ohledu na všeobecné zájmy státu, jež dnes tolik vyžadují vnitřního klidu, smíru mezi politickými stranami a státotvorné jednoty.“

To bylo 5. března. Může býti doslovnějšího potvrzení tohoto konstatování, než jak stalo se prohlášením dra Hodáče 15. dubna o smyslu nár. dem. oposice, mající za účel a cíl „zvýšení předpokladů pro dosažení mandátů“ nár. dem. strany?

Nár. listy vícekrát již odmítaly tvrzení, že by nár. dem. oposice dosud něco prohrála. Vsadila všechno na paniku mezi stádaly a na vzestup cen životních potřeb — a tuto svou sázku prohrála téměř jedním tahem do poslední vındry. Devalvace již vůbec nikoho nezajímá a že nenastala drahoty, může se čtenář přesvědčovati téměř každého dne z hospodářské rubriky Hodáčových Nár. listů. O to však státotvorné oposici nejde. Nic pro ni není ani ztraceno . . . Co se nedalo vyhrát sázkou na devalvací a drahotu, má býti vyloukáno z druhého oddílu oposičního programu: Revise ústavy. A prohra oposice nastala by teprve tehdy, když při příštích volbách nestoupne přes půl milionu voličů. Opakujeme ještě slova Hodáčova: „Prohráli bychom svůj zápas, kdyby nás nebylo víc; proto snahy o zvýšení číselných předpokladů pro dosažení mandátů.“ Je-li tedy v hlúčení o revisi ústavy obsaženo žádoucí plus nár. dem. hlasů, pak je věc stále ještě na dobré cestě . . . Nemusí býti ani ta revise, jen když agitace pro ni bude mít výsledek, že „bude nás víc než 500.000!“

Opětne 22. dubna ověřil dr. Hodáč v Nár. listech své příznání z 15. dubna a dotvrdil je ještě: „— Jest ovšem jasno, že chceme zvéřšiti organisační a hlasovou sílu národní demokracie.“

Když tedy, konečně, byl příznán pravý smysl nár. dem. oposice, možno zajisté již hrátí s otevřenými kartami. Národní demokracie šla do oposice, aby se stala většší stranou. V tom je zajisté jen přirozený pud života, tak živý i v politických stranách. Jenom že u národní demokracie je to „národní idealism“, u druhých stran je to „stavovský nebo třídní materialism“. Národní demokracie „soustřeďuje národní síly“, kdežto soustřeďení druhých stran k udržení demokracického režimu a vyřizování „dílcích zájmů“ dohodováním se bylo pokřtěno na „vládnoucí stavovské a třídní souručenství“ (dr. Hodáč v Nár. listech 22. dubna).

Od nástupu národní demokracie do oposice stalo se u nás i mnoho jiných věcí špatnými. Nejpokročilejší a neblahobytnější státy (Anglie, Spojené státy severoamerické, Francie) mají stálý fundament ústavní stalet nebo přes sto let; v naší republice, kde mnoho jsme převzali z těchto států, omrzela naše ústava a naše demokracie stranu národně demokracickou za patnáct let. Soustavný, ucelený návrh na změnu nepodal však dosud ani dr. Hodáč, ani parlamentní kluby jeho strany, ani výkonný výbor strany té. Návrh ponechán Modré revui, tedy mladým a nejmladším ve straně, u nichž nutno pochváliti odvahy, že úkolu toho se podjali, třeba ve věci došlo se až i k takové absurdnosti, aby část poslanců byla degradována jen na jakési členy nějakých okresních výborů.

A tak z potřeby a snahy národní demokracie rozšířiti stranu na více než půl milionu voličů, vymyšlena byla

krise naší ústavy a krise naší demokracie. Každou ústavu možno zajisté reformovati, a více ještě s každou ústavou a demokracií možno býti nespokojeným. Není však u nás ani krise ústavy, ani krise demokracie. Tu dělá národní demokracie v předpokladu, aby vybědla z krise své vlastní, vede boj o půl milionu voličů, přikrývajíce tento čistě materialisticko-stranický zájem pláštíkem vlastenectví, jež má však ráz vlastenectví z doby probuzenecké, kdy šlo skutečně o život národa. Dnes však národ náš žije a svůj život reguluje právě dílcími zájmy hospodářskými, jež jsou životem těch vrstev, z nichž národ se skládá.

A na konec prostou otázku: Co se stane s národem a jeho státem, když národní demokracie prohraje svůj boj, t. j., když po příštích volbách bude jich méně než 500.000? Myslí někdo, že národ a jeho stát octne se na sklonku svého života? Tak neudrživý přece národ ten není a tohoto strašidla se bát nemusí . . .

literatura a umění

F. Peroutka:

Je Národní divadlo zbyrokratisováno?

Pan ředitel Národního divadla Mojžíš-Lom a pan šéf činohry Hilar poslali nám v odpověď na náš článek o stavu Národního divadla své projevy, jež byly uveřejněny v čísle 13. a 16. Pan dramaturg Goetz odpověděl jinde, pokoušeje se ve svém výkonu býti také hrubým. Dosti s nezdarem. K tomu, aby hrubost byla pádná, je třeba mnohem jasnějšího a prostšího stylu, než jakým se vyznamenává p. Goetz. Útok, provedený jeho barokním stylem, vypadá trochu jako útok rozhárané medusy.

Mezi odpověďmi p. Mojžíše-Loma a p. Hilara je velmi viditelný rozdíl: první je zřejmě spokojen, druhý zřejmě nespokojen; p. Lom odpovídá s pevností muže, který je přesvědčen, že dobrá věc se děje, a že Národní divadlo musí býti právě tak spravováno, jak on to činí. Pan Hilar pak odpovídá lyricko-truchlivě jako muž, který cítí, že se mu všechno hroutí pod rukama. Připouští, že je ulekaný, ačkoliv ovšem daleko nevyčerpává všechny příčiny své ulekanosti a vnecháává zejména příčiny osobní. Podle našeho mínění léká se hlavně proto, že novým režimem cítí ohroženu i svou osobní posici; silnější ruce, než jsou jeho, chápou se divadla, a sám se ocítá v kleštích, rád by se vzepřel, ale nemá už staré průbojnosti a bude kapitulovat. Na článek p. Hilara netřeba odpovídat; nevyvrací naše výtky, spíše je potvrzuje.

Pan ředitel Mojžíš-Lom pak projevuje dobré svědomí úředníka, jenž poctivě plní všechny příkazy, jež mu byly dány vyšší instancí. Jak praví, provádí jenom zákony a nařízení, „mezi něž náleží i finanční zákon (státní rozpočet) i prosté udržování pořádku“. Zajisté se nechci dotýkat úřednických schopností p. Mojžíše; ví lépe než já, co je mu v tomto směru činiti. Ale považuji za potřebno apelovat také na umělecké svědomí p. Loma. Je, jak už jeho podpis Mojžíš-Lom naznačuje, dvěma bytostmi v jedné osobě, a jistě nebyl dosazen do správy Národního divadla jen jako Mojžíš, nýbrž také trochu jako Lom, nejen jako úředník (kdy-

by jen toto se chtělo, bylo možno na jeho místo posadit také kteréhokoliv jiného úředníka z ministerstva školství), nýbrž také jako bývalý dramatik a muž, který má výhodu dávné blízkosti k divadelním věcem. Mám dojem, že se od něho očekávala nejen poslušnost, nýbrž i rada, a ptám se, zda dosti často užívá svého zřejmého práva dávat také rady svým nadřízeným instancím. Ony nadřízené instance, jak známo, jsou instance neumělecké, mimoumělecké nebo protiumělecké nebo jak to chcete nazvat. Pan Lom před veřejností odpovídá za činnost oněch skrytých instancí, jejichž poměr k divadelnímu umění vyčerpává se jednak zbožňováním toalet a slz pí Sedláčkové, jednak zbožňováním výnosu. (Nemýlím-li se, je jméno jedné z oněch skrytých instancí dosud p. Kepl, šéf státního knihoskladu.) Zdá se mi však, že na ředitele Národního divadla je poněkud málo pečlivě plnit instrukce oněch neuměleckých instancí. Jeho úkolem jest nejen zastupovat ministerstvo a rozšiřovat poslušnost mezi herci, nýbrž i zastupovat herce a rozšiřovat porozumění v ministerstvu. Dovolil-li jsem si zde nedávno napsat poznámky o vládě byrokracie na naší první scéně, tedy proto, že se mi zdálo, že p. Lom stále více přechází v p. Mojžíše a s větším zanícením plní první část svého úkolu než druhou. Jistě je potřeba říkati dolů: to se musí. Ale někdy je třeba říci také nahoru: to nejde. Splnil p. Lom tuto druhou část své povinnosti na př. při posledních gázových redukcích, které už kde komu se zdají absurdními a které také kde koho přesvědčily, že Národním divadlem je ve skrytu vládnuto lidmi, kteří se mu mohou stát nebezpečnými?

Nepřehlížím, jak těžké postavení nynější ředitel Národního divadla má. Přišel na své místo na počátku let hubených, a je jeho nemilým úkolem, přenést tuto hubenost také na státní divadlo. Poslali ho lidé, kteří mu řekli: pane, státu jsou vidět všechna žebra, a není možno, aby chodili tlustí herci v hubeném státě; je na vás, aby se to vyrovnalo. Přejímaje svůj úřad, viděl pan Lom dobře pochmurnost této situace, a odmítal ty, kteří mu blahopřáli, řka, že ho budou ještě brzy hanět. Mám k němu úctu jako k muži v těžkém postavení. Rozpočtový výbor Národního shromáždění je také jeho krutým pánem. Chápu také, že před ctížádostí a nervosou (je to ještě dosti zdvořilé slovo) herců, z nichž každý se cítí povolán hrát Hamleta a každá Ofelii, před nedůtklivostí režisérů a padesáti směry p. dramaturga musí se někdy ředitel chránit maskou chladné byrokratičnosti. Ale o to právě jde, aby to byla maska, nikoliv vnitřní skutečnost.

Jako řečník musí vždy vědět, ke komu mluví, a žurnalista, komu píše, a podle toho volit způsob výrazu, tak také funkcionář musí dobře si uvědomovat, s kým jedná, a počínat si nikoliv jen podle předpisů, nýbrž také psychologicky. Základní otázkou v našem případě jest, není-li nutno se zaměstnanci divadla jednat s větším psychologickým talentem, než třeba se zaměstnanci továrny na sodovku. Herec je ovšem podivný tvor, ale dokud úředníci ministerstva školství nebudou schopni nejen divadlo řídit, nýbrž také hrát, musí se brát ohled na hereckou psychologii, i když nás snad udivuje. Každý tvůrce musí počítat s povahou svého materiálu. Karl Kraus jednou napsal, že herci potřebují potlesku, a že sotva kdo by se stal velkým hercem, kdyby se publikum narodilo bez rukou. A dodejme: kdyby divadelní administrativa byla bez laskavosti a bez schopnosti povzbuzovat. Herec potřebuje také od

své administrativy potlesku v nějaké formě. Dostává-li se mu od ní jen uplatňování zákonů a nařízení, pozoruje-li, že se byrokratičnost nepěstuje jen jako přirozená nutnost, ale také jako libůstka, je u herce do znechucenosti jenom krok. Jako nemůžete vyhrát fotbalový zápas se znechucenými a tiše obstruujícími hráči, tak nemůžete také hrát dobré divadlo se znechucenými herci. Nevíte, kde to vážne, ale nejde to prostě. Divadelní repertoár není běžící pás, u něhož lidé musí a mohou vykonávat předepsané pohyby, ať mají náladu jakoukoliv. Administrovat divadlo neznamená jen sestavovat statistiky, rozpočítávat příjem a vydání, prozrazovat úspory, snižovat platy, starat se o plnění ministerských předpisů, nýbrž pečovat také o divadelní psychologické podmínky, o duševní rovnováhu herců, o jejich výkony. Administrativa, která toho nečiní, není dobrou divadelní administrativou, ani když přísné předpisy o návštěvách v šatnách nebo o používání divadelního telefonu se vyplňují do posledního puntíku. Viděl jsem jednou ředitele velkého podniku, který zahájil svou činnost tím, že zalepoval s komptoiristkou obálky. Myslím, že měl mít jiné starosti. Prosím pana Loma zdvořile za odpuštění, ale domnívám se, že také ředitel Národního divadla tak má být naplněn starostí o uměleckou úroveň své scény, že mu už nezbude čas na to, starat se, platí-li herci za používání telefonu korunu. Divadelní ředitel zajisté může být zvědav, jak správně podotýká p. Lom, „kdy a s kým a s čím jezdí herec na pohostinské hry, čímž se umělec nesporně znavuje“. Divadelní ředitel má býti dokonce ještě více zvědav: má se ptáti sám sebe, proč asi herci na ony pohostinské hry na venkově jezdí. Došel by k názoru, že asi proto, že musí. (Po posledních platových redukcích touha herců po pohostinských hrách patrně ještě vzroste.) Jsou herečky, které z toho, co vydělají na zájezdech, doplácují na toalety, jež jsou povinny nosit ve společenských hrách na Národním divadle. Dokonce se stává, že divadelní správa má požadavky stran elegance nebo novosti. Když už je řeč o zvědavosti: je divadelní správa tak zvědava, aby pátrala, jak se svými příjmy vyjde herečka, která si musí kupovat šaty na scénu, a sice drahé šaty, protože Národní divadlo je k tomu zavázáno tradicí A. Sedláčkové? Jako každý lidský tvor, také herec má přirozený sklon k lenosti, a kdyby nemusil, pravděpodobně by dělal něco pohodlnějšího než jet celou noc vlakem, aby si někde mohl zahrát s ochotníky. Zde tedy by nás asi zvědavost přivedla k závěrům nikoliv nepříznivým hercům, nýbrž režimu, který jest nad nimi.

Pan ředitel Lom praví, že „výtku byrokratismu se dává také činnosti, která znamená jen provádění zákonů a nařízení“. Je mne daleko, abych mluvil o nadvládě byrokracie v divadle, kdyby šlo jen o toto. Ale jde jen o toto? Pan Lom neřekl, že také nařizuje, jaké dekorace mají být a jak mají být role obsazeny. To už není jen provádění zákonů a nařízení, poněvadž nebyly vydány žádné zákony ani nařízení o divadelních dekoracích nebo o obsazení rolí, nýbrž to je přesahování administrativy do uměleckého vedení, to je nadvláda byrokracie i tam, kde nemá byrokracie co dělat. Také nepatří mezi plnění nařízení přijímání a zamítání kusů, blahovolné podporování některých představení a zlo-myslné potlačování jiných.

Pokud se týká abonentního systému, který p. ředitel Lom hájí slovy téměř teplými a s vděčností k abonentům, je opuštění jeho otázka odvahy, oné odvahy

ovšem, která dnes na Národním divadle chybí. Měli jsme v „Přítomnosti“ o té věci před několika lety anketu — sotva se dá říci něco nového. Pan ředitel Lom dokazuje, že abonentní systém je nezbytný z finančních důvodů, mlčky při tom ponechává stranou důležitou otázku, zda tento nezbytný systém není vinen uměleckým úpadkem Národního divadla. Jde o to, pustit se s dobrým a dobře udělaným kusem v zápas o přízeň obecnosti, tak, jak to dělají divadla jiná, která abonentů nemají. Tuto odvahu nebude mít ovšem režim zbyrokratisovaný, poněvadž jeho podstatou je mechanismus a opatrnost. Bylo by k tomu třeba většího nadšení, než jaké se dnes na naší státní scéně vyskytuje. Pan ředitel přikládá abonentnímu systému zřejmě také cenu pro podporování domácí produkce. Zdá se, že si každý představujeme podporu české tvorby jinak. Jestliže potřeba dodávat abonentům novinky vede k tomu, aby v prvních třech měsících tohoto roku téměř každých čtrnáct dní byla provedena česká premiéra, vidím v tom něco jiného než podporování české produkce: je to téměř její ubíjení. Tento systém dělá pro českého autora už z patnácti repris ideál a z jeho hry polotvar. Jedna česká hra vytlačuje v tomto návalu druhou, a žádná se v chvatu studování nedostane té péče, na kterou by měla nárok. Nedbalé nastudování, povstávající z nedostatečného počtu zkoušek, nezbytného v tlačenici her při abonentním systému, podobá se spíše almužně pro české dramatiky. Angličané píší i na obálky svých holicích nožů: dejte jim fair chance, slušnou příležitost; holte se jimi nejdříve za nejlepších podmínek! Tuto slušnou příležitost abonentní systém českým hrám nedává, a proto je těžko mluvit o podpoře. Český autor nepotkává se se svým osudem za nejlepších podmínek, nýbrž jen za takových, na něž je čas ve shonu divadla, které každý týden musí své abonenty-diktátory počastovat novou premiérou.

Walter Lustig:

Okolo mechanických umění

UŽ JSME DOCELA UPROSTŘED věku mechanicky reprodukováných umění. Začaly to obrázkové časopisy, fotografie, gramofon, film, radio, a dnes už všechna „veliká“ umění doby se dostávají ke konsumentu teprve cestou mechanické reprodukce, teprve upravena v k o n s e r v ě. Obalem té konzervy není vždycky plech: je jím někdy cellulosa, jindy sklo nebo papír, jindy černá massa gramofonových desek. Ale obsah se vyznačuje vždycky příchutí něčeho nakládaného, převařeného, denaturovaného. Nad tím se nikdo nezastaví, nikdo už nezaprotestuje proti „bezduché“ mechanické reprodukci živého díla, jak se to ještě nedávno říkávalo. Protože naše doba je také věkem naprosté n e t e č n o s t i k o r i g i n á l ů m. Na psací stůl si stavíme fotografie, nikoliv miniatury v rámečcích; neslyšíme po celý rok bezprostředně zvuk cella nebo lesních rohů, zvykli jsme si vnímat je chrchlavým mediem mikrofonu; nepodíváme se po celé měsíce na živou herečku na scéně, nýbrž spokojíme se kouzlem jejího sex-appealu transponovaném do soustavy pohyblivých světla a stínů; a obrazy hodnotíme znaleckým okem podle jejich reprodukce v hnědé kaši offsetu, hlubotisku nebo z teček a šraf rotačního tisku. Souhlasíme s tím, že olejomalby patří do výstav a obrazáren, živé herecké výkony do filmového ateliéru, hlasy tenoristů před mikrofon a plovoucí kachničky, jarní břízky, ležící akty že patří před fotografický

objektiv. Souhlasíme s tím bez jakéhokoli nátlaku, a kdo mi bude tvrdit, že by nemohl žít, kdyby nekupoval olejomalby a nevěšel si je v bytě na volné místo nad pohovkou, ten je buď pokrytec nebo snob, to je člověk, který usnul v čase, nebo naivní snílek, a můžete klidně předpokládat, že je asi břídil i v ostatních věcech.

JARMAREČNÍ SENSACE JE POČÁTKEM každého mechanického umění. Na počátku je pouhá technika, pouhá reprodukce, pozornost je soustředěna jen na válce, otáčející se kolečka, to, co okouzluje, je mechanismus. V druhém stadiu ztrácí technika svou zajímavost a své kouzlo, pozornost se přenáší na to, co se reprodukuje, mechanické umění počíná se tvorbou. Kdy se z pouhé mechanické reprodukce stane samostatné mechanické umění, je věcí vývoje, je u každého druhu odlišné. Toto „kdy“ je však přesně určeno časovým bodem, v němž se z jarmarku dostane do salonu (obrazně řečeno). Flašinet a elektrické piano zůstaly jarmareční záležitostí, gramofon jí už tu i tam přestává být, radio ještě dávno ne, technika obrazových reprodukcí v časopisech už dala před dlouhou dobou vznik novým grafickým uměním, zatím co film teprve přechází Rubikon. Film prožívá před našima očima období revolučního převratu a onu radikální personální změnu, která vždycky doprovází tento převrat. Ve Švédsku se odehrál r. 1919 se Sjöströmem a Stilerem, v Německu 1920 s Wienem, Carlem Mayerem, Murnauem, Lupu-Pickem, Langem, ve Francii o málo později s avantgardisty Clairem, Cavalcantim, Renoirem, Gancem a všemi ostatními, jimž ukázal cestu Delluc, v Rusku r. 1925 s Eisensteinem, Pudovkinem, Dovženkem, u nás teprve nyní. Všude je tento okamžik vyznačen v historii zoufalou krizí všeho existujícího, divokými útoky nových lidí, osobními zápasy pod záminkou estetických potyček, a končívá se ztečením starých bašt, při němž poražení příjmovou estetický diktát vítězí právě ve chvíli, kdy jsou posunuti do stínu.

ROZHLAS A FILM JSOU FAVORITI, jejichž velmocí se nemůže dnes postavit do cesty žádná druhá umění originálů ani umění konserv. Škoda, že rozhlas, jenž spěje už dnes k tomu, aby se ve spojení s televizí stal jednou n e j u n i v e r s á l n ě j š í m a n e j e x t e n s i v n ě j š í m u m ě n í m s v ě t a, zůstává ještě v dětských střevíčkách. Až si odbude své nemoci technické a pak ty nejhorší ze svých nemocí estetických, přestane být pouhou reprodukcí novinových zpráv a podíových skladeb, stane se fantastickým uměním teleauditivním a televizním, plasticky reprodukujícím (ale nikoli konservujícím) pohyblivou realitu v přírodních barvách. Rozhlas z a b i j e p a t r n ě t a k é k i n e m a t o g r a f i i. Filmu pak zůstane vyhrazena funkce archivální, úkol schovávat dokumenty na pozdější doby, — zatím co funkce všech živých podívaných, divadla, tance, recitace, kina, i všechny požitky z umění statických, z pohledů na obrazy, sochy, stavby a výseky krajín, převezme toto nové radio. Nežli technici a umělci přivedou rozhlas až do onoho stupně dokonalosti, smíme ještě několik let bráti vážně film. Pak jej přenecháme těm, kteří dnes sbírají svrchu uvedené olejomalby pro tamtéž podotčená volná místa na zdi nad pohovkou. Dnes však musíme z důvodů kulturně politických i hospodářských tomuto křiklavému parvenu, — filmu —, věnovati chť nechtěj více pozornosti, než by si jí zasloužil svými dnešními hodnotami uměleckými.

VĚNUJEME FILMU VÍCE MÍSTA než v době právě před pěti nebo snad deseti lety. Český film byl tehdy ještě věcí malé kavárenské skupiny realisátorů a kapitalistů, kořistil

na nové zemi bez odpovědnosti komukoli. Dnes stojí naše kinematografie pojednou uprostřed kulturního zájmu. Kdybychom se jí vyhýbali, zavírali bychom oči před jednou z nejdůležitějších otázek kulturně propagačních, politických a hospodářských. Tehdy si stěžovali lidé od filmu, že pro ně není pozornosti, že se o český film noviny a revue a inteligentní lidé „velkopansky“ nezajímají. Dnes si stěžují naopak: bylo by jim daleko sympatičtější, kdyby se o českém filmu mluvilo méně. To je však stupeň vývoje. Český film, jenž dosud konal jen pokusy ve versové technice, a český zvukový film, jenž dosud ještě okouzloval naivní diváky jen pouhým faktem, že se v něm skutečně česky mluví, — přišel do onoho kritického stadia přechodu od pouhé reprodukce k umělecké produkci. Střídají se v něm hlídky. Ti dobří řemeslníci, jimž musíme být vděční za všechny oběti, za všechny neotřesitelnou víru, za množství neúporné práce v technicky nedostačujícím prostředí, jsou posíláni do pense. Je to sociálně kruté, protože je to pense bez pensijních požitků, ale vývoj není sentimentální, aby se proto zastavoval. Pravá podstata všech vášnivých bojů o český film tkví v tom, že se na místo starých lidí derou noví, zatloukali bychom hřebík hlavičkou do dřeva, kdybychom to chtěli zapírat. Jakmile český film pro sebe reklamoval, aby byl uznán za odvětví pro stát významné, jakmile přijímá příspěvky ze státních peněz, stal se věcí daleko širších vrstev, stal se věcí všech vrstev, dostal pojednou strašnou povinnost: být inteligentní a chovat se tak, jak se na veřejnosti sluší. Protože ti lidé, kteří dosud české filmy psali, inscenovali a hráli, většinou nedělali věci inteligentní a protože se jejich výplody hodí spíše do temných sálů ztracené periferie, než na kulturně reprezentativní veřejnost, bylo třeba většinu oněch lidí odstranit. Nestalo se to žádným komplotem ani spiknutím novinářů, vývoj to obstaral automaticky a hladce. To, co se před pěti lety jmenovalo českou filmovou branží a reprezentanty českého filmového umění, je dnes skoro všechno přes palubu.

SPOTŘEBITELÉ NEJVYŠŠÍ ÚROVNĚ udávají v každém oboru tón, nikoliv nejnížší. Český film stanul před dilemmatem, na němž se musí nekompromisně rozhodnout: buď ponechat inteligentnímu obecenstvu filmy americké, ruské, francouzské, anglické, a zásobit českým zbožím jen nenáročně publikum třetího řádu — nebo se stát inteligentním a vyrábět hodnotné filmy pro ono náročné obecenstvo, jimž se za nedlouho ono méně náročné publikum samo přizpůsobí. Na tomto rozcestí se český film rozhoduje pro cestu druhou: automatickým důsledkem je, že si musí volit nové lidi. Ti nejbystřejší z producentů to pochopili, a nejlepším příkladem úspěchu je Schmittův film „Před maturitou“, v němž k Innemanovi přidal Vančuru, nebo Kantůrkův film „Život je pes“, v němž vedle Friče přistoupil Hugo Haas. Ti, kteří to nepochopili, budou ještě hodně dlouho bití svými ztrátami, dokud si jasně neuvědomí, že kolem nich se proměnil svět. Proti dnešnímu českému filmu je skoro každý, kdo má co dělat s literaturou nebo uměním, s divadlem nebo novinami, kdo si libuje v kultuře a inteligenci, a nikoli v opaku. Proti tomuhle dnešnímu českému filmu musí být každý, jemuž není ideálem čeština od Šenfloků, společenská problematika Listu paní a dívek, koho neokouzlují hulvátské vtipy a kdo cítí nevolnost při pohledu na to, k čemu se tu zneužívá filmové techniky. Problémem českého filmu je před vším ostatním, aby všichni výrobci pochopili, že inteligentní díla mohou dělati pouze inteligentní autoři, režiséři a herci a že celá ta vášnivá averse dnešní společnosti a kulturních vrstev může být obrácena

vopak a být využita ve velice plodnou sílu ku prospěchu české produkce, jakmile producenti změni své aliance.

ŘEKNI MI, KDO SE TĚ ZASTÁVÁ, a řeknu ti, kdo jsi, — tak se posuzuje dnes český filmový výrobce. Nechává-li si společnost takového formátu, jako je firma A-B, hájiti své interesy listy takovými, jako je u Stříbrných tištěná „Filmová politika“ a autory, jako jsou Menšíkové, Wassermannové a Hanušové, pak nesmí být překvapena tím, že její nová značka dostává špatnou barvu. Naši filmoví producenti se dosud sympaticky ztotožňují s kde kterým hulvátstvím, s nímž se podnikají útoky, s každou ubohou ničemností, již se vyřizují osobní msty. Přejeme jim, aby se dostali ven z téhle špíny. Sotva kdo se najde, kdo by byl proti českému filmu vůbec. Budeme však vždycky se vši energií proti filmu vědomě špatnému, proti filmům, jako je „Z bláta do louže“, nejnovější dílo Innemanovo uvedené právě tento týden. Přejeme českému filmu, aby se našlo i dosti českých producentů, kteří by byli proti podobnému českému filmu. Žijeme ve výjimečných dobách, v nichž by se pomocí zvláštní hospodářské ochrany, která má dnes ještě svou popularitu, mohl český film postavit pevně na nohy. Neboť zítra už nebude platit na ochranu nějakého filmu argument, že je to film český, nýbrž udří jej pouze okolnost, je-li to film dobrý.

ARGUMENT AUTARKISMU už dnes není beztak úplně přesvědčivý. Logika „na český stůl česká ryba“ udělá zase místo jiné hospodářské logice, jež bude jiné hospodářské době odpovídati daleko lépe. Každý brak se nebude už hrát a odměňovat subvencemi pouze proto, že je český. Filmy Svátopluka Innemana budou sice ještě cestovat z bláta do louže, ale sotva z kina do kina. Podívá-li se na jeho poslední film s tím blátem a loužemi někdo z „odpovědných činitelů“ našich ministerstev, kteří stále ještě jednají s Američany, mohl by dospět velice snadno k názoru, že Američané mají pravdu a český film je třeba ponechat svému osudu. Podobné lajdáctví, jaké si dovoluje Inneman v tomto filmu, se snad dosud nikdy nenazývalo filmovou režií: točí-li v exteriéru, zachycuje klidně i davy diváků přihlížejících filmování, pracuje technikou, která byla roku 1908 již zastaralá, jak nás přesvědčí snadné srovnání s groteskami z té doby, jež se právě v Praze promítají. Pracuje se scénariem, které je nejpustší stupidností, jaká se kdy objevila snad na plátně vůbec, jeho humor je neuvěřitelně klackovský a omezený. Vtipy tohoto filmu: „Ty rackové lítaj, to je letectvo, co?“ „Dejte mi nějaký jídlo s poplašným voláním, to je SOS“, sentence jako: „Pamatuj si, že u každé ženy najdeš dnes dvě věci: seznam milenců a kosmetické přípravky“, — jsou ukázkou mluvy vzdělanějších vrstev, tentokrát mladého inženýra. Plachta, Kohout a Mrázek jsou nuceni tu žvanit stupidnosti, které se nedají ani reprodukovat, zatím co z jejich skutečných schopností není využito nic. Celý film vznikl ve třetím roce státní ochrany vypadá spíše jako rezatý hřebík do rakve českého filmu. Dostane-li tato surová stupidnost státní subvenci 105.000 Kč (a při našem hospodářství jí určitě dostane), ať udělají nezaměstnaní pochod na ministerstvo obchodu.

BÝT PRO ČESKÝ FILM ČI PRO AMERICKÝ je antithesa, která byla uměle vyvolána a ve skutečnosti vůbec neexistuje. Ano, jsme pro český film, o tom nemůže být debaty, neboť víme z filmové historie, že docela maličké produkce jako byla švédská nebo dánská vytvořily světová díla a posouvaly vývoj filmového umění o desetiletí kupředu. Jsem pevně přesvědčen, že z těchto krásných a filmově dosud docela nevyužitých zemí je možno vytvořit

díla, jako je ve své zemi vytvořili Victor Sjöström, Maurice Stiller, John Brunius, Benjamin Christensen, Ivan Hedquist nebo Gustav a Olaf Molander. Ovšem, tihle ti mužové byli všichni lidé hluboké kultury, kteří přicházeli k filmu z divadelní tradice a s hlubokou láskou k umění, k divadlu, k dramatu, k literatuře, oni si vybírali ke zfilmování nejobtížnější díla literární, ať byla od Lagerlöfové, od Hamsona nebo od Dickense, oni si kladli skutečné úkoly. Tehdy neexistovaly státní subvence, existovalo však úžasné nadšení lidí zaujatých pro umění, nevyplácely se ovšem také paliterátům, chansonierům a obskurním producentům všelijakého literárního braku, tak zvaným režisérům, kteří nemají tušení o své mateřštině a kdož ví komu ještě, honoráře ve výši 80.000 Kč, jako se to děje dnes. Ano, jsme pro český film, ale pro takový, jenž vyrůstá z podobného kulturního zaujetí a nadšení. Zrušte státní podporu tisícovicovou, vyplácenou kde jakému braku, a vyplácejte jen polovinu filmů podporu dvěstětisícovicovou. Platte pořádně filmové herce a staty, z nichž se dnes vyrábí proletariát, udělujte jim i režisérům, autorům a operatérům stálá angažmá s nižšími, ale pravidelnými platy, a dejte si psát své náměty od spisovatelů a dramatiků, ale o rok napřed, ne čtrnáct dní před vstupem do ateliéru. Utvořte organizaci spojených filmových výrobců československých, sestavte si dramaturgický program, nepřipusťte výrobu braku. Bylo by smutné, aby firma jako je A-B nemohla uzavřít s největšími výrobci produkční kruh s předem zadanými termíny, s plánovanou prací, s předem hotovými náměty. Nedokážou-li naši filmoví producenti vyvinouti tolik organizační schopnosti a tolik disciplinovanosti, pak jim má kde který pisálek prostě právo říci, že opravdu nejsou zralí, aby reprezentovali velký a důležitý průmysl a že stát nemá důvodu, aby na ně bral zřetel. A upusťte proboha od toho směšného velikášství s velkoprogramy a velkoprodukcemi, na něž nestačí ani vaše fantasie, ani vaše peníze.

BATA NEZAČAL SVĚTOVOU VELKOPRODUKČÍ, nýbrž začal docela s málem. A podnikal potud, pokud mu stačily peníze. Český film však docela fantasticky manipuluje s hodnotami, kterých nemá. Četli jsme před nedávnem, že český film má vystupňovati svou produkci v příštím roce tak, aby mohl uhradit jednu třetinu celé naší spotřeby, čili zhotovit asi 60 filmů. Kde vzít proboha těch potřebných 30 milionů, které se mají ročně investovati, a které se uhradí nejdříve za tři roky, uhradí-li se vůbec? Kde je vzít, když i naše největší výrobní A-B má prázdné pokladny? Nečetli jsme nikdy slov rozumnějších o tomto našem oblačném filmovém podnikání, než jaká napsal Baťa v článku „Zlín“ ve svém 13. čísle letošního ročníku, která podivuhodně souhlasí se vším, co dosud konstatovala a navrhovala „Přítomnost“ za východisko z dnešní československé filmové bídě. Vybíráme z článku, jenž patrně formuluje vlastní Baťovy názory, tyto body:

1. Nelze vydupat u měle zezemě československý filmový průmysl. Kontingent byl zneužit k tomuto cíli, ačkoli se měl rozumně snažit „vést český film snazšími cestami v jeho kulturním vývoji“.

2. Vydělat za každou cenu je jediným heslem dnešních producentů. Český film se nemusí obávat, díky kontingentu, žádné soutěže a proto nespěje k větší dokonalosti, nýbrž jen a jen k obchodu za každou cenu.

3. Projekty ohromné domácí produkce jsou neseriózním podkladem našeho filmového podnikání. „Podstata omylu spočívá v tom, že se stále počítá s ohromnou domácí výrobou bez ohledu na to, zdali na ni

stačí alespoň počtem, ne-li kvalitou svých filmových pracovníků“. Ročně můžeme vyrobit jen 30 filmů. To je počet, který je výrazem skutečné potřeby a skutečných možností.

4. Je třeba reformovat dnešní praxi. Samy se věci nezlepší a není možno doufat, že by naši filmoví výrobci pojednou dostali rozum.

5. Výrobní metody je třeba změnit. Musíme uvést čas filmovou výrobu v určitý systém. Můžeme vyrábět dobrý a levný český film, nikoli však bez poctivosti a připravenosti.

6. Je třeba dovést i více cizích filmů. Je nutno zvýšit kontingent, aby na 30 domácích filmů připadlo aspoň 7—8krát tolik filmů cizích.

7. Jen dobré filmy mají dostávat státní podporu, aby výrobci se nedali odradit obavou před deficitem od volby hodnotných námětů. Tyto dobré filmy mohou dostávat třeba i větší podporu, než dostávaly filmy dosud.

8. Zrušit kontingent vůbec, by bylo ovšem nerozumnější. Tento ideální požadavek jest však v dnešní době vlastně neuskutečnitelný.

Není možno shrnouti jasněji a objektivně celou dnešní filmovou otázku, než to činí Baťův orgán. A bylo by těžko popřít, že tu je v zásadě řečeno totéž, nač upozornily polemické články „Přítomnosti“. Jedinou odpovědí na tyto výtky se strany českých filmových výrobců bylo, že prý je „Přítomnost“ patrně podplacena Američany. Zdá se, že také Baťa je podplacen Američany.

AMERIČANĚ JSOU TOTIŽ ENFANT TERRIBLE našeho filmového obchodu. Ne snad proto, že by skutečně pracovali metodami nahoře uvedenými, ale proto, že leccos na dnešních nesnázích sami také zavinili. Je jisto, že někteří z jejich ředitelů v našich filiálkách byli v našich poměrech cizinci a že informovali o nich své centrály patrně subjektivně, než bylo v zájmu jejich samotných firem. Není o tom menší pochyby, jako o tom, že při dobré vůli a větší psychologické obratnosti se strany naší by bylo už dávno bývalo možno s nimi docílit shody. Konflikt s americkými půjčovnými, jenž už trvá pět čtvrtin roku, byl docela zbytečný; dnes je jasno, že byl vyvolán stejně nadbytečným sebevědomím mladé a očekávané české velkoprodukce, jako nedůtklivostí některých amerických ředitelů, kteří v obtížích vyjednávání viděli hned projevy nepřátelství proti stopadesátimilionovému americkému národu. Byli při tom papežštější než papež, protože sami nebyli ani americkými občany. Dnes je jasno, že na tento konflikt doplatili méně americké půjčovny, které se přes to v neztenčeném počtu udržely, než československá kina, kterým pokles na úrovni repertoáru vyhnal hodně návštěvníků ze sálů, návštěvníků, které budou dnes těžko znovu získávat a přivádět nazpět, — a je jasno, že tento konflikt českému filmu skoro neprospěl vůbec, stojíme dnes před stejnými otázkami uměleckými i hospodářskými, na něž jsme se dívali před dvěma roky. Američané získali sami něco málo na své prestiži tím, že jejich díla se stala želanější a že jsou očekávána s větší dychtivostí i zvědavostí: naproti tomu však není nejmenší pochyby o tom, že dnes, kdy si obecnost už docela odvykla naslouchati anglickým dialogům, bude americká cesta nazpět do našich kin provázena pro ně mnohými zklamáními a mnohé jejich očekávané zisky se nedostaví. Budou mít stejně těžký boj proti krizi a ochuzení návštěvníků kin, který vedou i výrobci českých filmů, který bojují Francouzi, Němci ve své zemi, a kde kdo ještě. Americké filmy potřebujeme, a ačkoli nejsme dosud informováni o výsledcích jednání, nemůžeme než schvalovati umírněnost a rozvahu, s níž se jim nyní u nás o vlně, musíme přijímat s uspokojením, že se tato jedna část naší filmové krize jakž takž vyřešila.

Príchod amerických filmů se očekává každým týdnem a český film může z těchto nových kontrahentů, kteří disponují novými penězi jen získati.

ČESKÝ FILM je chráněn i podporován. Po dohodě s Američany začíná nové období svého vývoje. Přejeme mu, aby bylo inteligentnější, rozvážnější, plánovitější a umělečtější, než období předchozí. Budoucnost v něm patří jediné inteligentním producentům, kteří si dovedou volit schopné a nadané autory a umělecky citlivé režiséry pro literárně hodnotné náměty. Producenti mají samo volbu, chtějí-li provozovati pokoutní obchod obskurním zbožím, nebo udělat z českého filmu věc inteligentních lidí.

do ba a lid é

Dva mrtví hrdinové Třetí říše

Albert Leo Schlageter

Zpekla světové války a ze závrtného víření peněz za inflace neviděla německá mládež žádného východiska. V Hitlerově programu byla mnohá slova zdánlivě revolučního obsahu, ale touha po převratu se vztahovala na jiné předměty: na vinu Židů a dědičné nepřítelství Francie. Jak byla přesto silná snaha o nový sociální pořádek v jedné části Hitlerovy družiny, bylo zjevno na směr Strasserově a revoltě Stinnesově. V tlupách SA bylo jistě hodně mužů, kteří pevně věřili, že svůj život obětují pro dělnickou stranu. Ze národně-socialistické hnutí oslavuje své hrdiny, jest přirozeno. Ale koho povýšilo na hrdiny, to je příznačné pro celé toto hnutí. Pochodňové ohně obklopují pomníky, které počtem převyšují pomníky válečné. Děti před nimi skládají přísahy: „Chceme se podobati Leo Schlageterovi,“ Musea Schlageterova, velkofilmu a dramata na téma „Schlageter“, na něž má monopol přední básník Třetí říše Hanns Johst. Muž, jehož osobnost dějepiscové Třetí říše zfalšovali na představitele hrdinství německého ducha a jenž byl mládeži vnucen za vzor, je svou skutečnou činností vůdcům příliš dobře znám, než aby chom mohli připustiti, že ti tomu všemu také věří. Nechceme kritice podrobiti jeho, jenž konečně pykal i svým životem, nýbrž jedině ty, kteří vědomě před celým světem a před vlastním národem pěstují kult s člověkem deklasovaným a naprosto nehrdinným. Čím tento hrdina Třetí říše byl, to můžeme posouditi z jeho vlastní výpovědi.

Albert Leo Schlageter byl typickým příslušníkem té generace, která ze žoldnéřské existence ve světové válce našla cestu zpět k normální existenci občanské, a která prodělala dvojsmyslné dobrodružství proletarisace. V dobrovolnických sborech bylo možno značně bezpečněji, než ve světové válce, holdovati starým zvykům, jako je potulování se s místa na místo a hraní si na vojáky a bylo tam možno míti zaopatření bez práce. Členové těchto sborů byli čímsi lepším než civilisti a byli mlčky trpěni, ba dokonce nepřímo placeni vládou.

Skupina Hauensteinova, k níž se Schlageter přihlásil, sídlila v Horním Slezsku a spáchala podle výpovědi svého vůdce na 200 fémových vražd. (Výpověď Hauensteinova v dubnovém procesu r. 1928). Po likvidaci této tlupy vydal se Schlageter do Gdanska. Tam prý nabídl své služby a informace o německých dobrovolnických sborech polskému plukovníku Dubičovi. Polský časopis, jenž uveřejnil výstrahu proti Schlageterově dvojí hře, učinil konec jeho

tamější činnosti. Schlageter, který již dříve se několikrát pokusil zabývat se obchodem, zřídil si nyní na základě svých dřívějších konexí v Berlíně „Exportní a importní společnost s r. o.“, jeden z těch typických inflačních podniků, které se zabývaly hlavně obchodováním se zbraněmi. A Schlageter padl za obět právě jednomu z těch „obchodů se vzduchem“. Svěřil 5 milionů papírových marek, určených k nákupu zbraní, jednomu kavárenskému číšníkovi a jednomu nepravému majorovi a ztratil tak všechny vypůjčené peníze.

Pro Schlagetera, stejně jako pro ostatní jemu rovné, bylo jedinou záchranou obsazení Poruří. V této divoké džungli mezinárodních „kšeftů“, ve kterých byl nejvíce exponován Stinnes, bylo tisíc možností pro každého, kdo se potřeboval sanovati. Co Schlagetera do Poruří lákalo, o tom se dočteme v německém soudním rozsudku, který byl vyneseno proti onomu podvodnému majorovi: „Schlageter byl následkem této zpronevěry nucen přijati nebezpečné, ale dobře placené místo v Poruří, kde přišel pak o život.“ V Poruří byly tehdy sabotážní skupiny, jejichž členové dostávali 18.000 marek denně, a za každý zdařený atentát byly vypláceny vysoké prémie. Organizace pasivních resistencí byla placena subvencemi z kruhů těžkého průmyslu. Jednu tlupu vedl Schlageter a jednu fémový vrah Hayn, který je dnes ve štábu slezském (jako vůbec mnoho předáků dnešního režimu pochází z organizací fémových).

V Johstově dramatu o Schlageterovi pokouší se soc.-dem. poslanec Schneider nadarmo přemluvit svého synovce, jenž patří ke tlupě Schlageterově, aby denuncoval jména svých společníků. Taková denunciace se skutečně stala. Nejenom Schlageter byl zrazen jedním svým společníkem, ale i on sám, — jak dokazuje první a druhý protokol o jeho výsledku francouzskou policií — zradil jména svých druhů francouzským úřadům.

Protokol prvního výsledku.

Jmenuji se A. L. Schlageter a narodil jsem se r. 1894 v Badenu. Studoval jsem státní vědy a r. 1914 přihlásil jsem se dobrovolně k dělostřelectvu. Zůstal jsem po celou válku a až do r. 1920 v armádě jakožto aktivní důstojník. Pak jsem byl v brigádě Loewensteinově, v níž jsem se zúčastnil Kappova puče. Když tato brigáda byla rozpuštěna, šel jsem r. 1921 do Horního Slezska, kdež jsem byl velitelem Heinzovy brigády. R. 1923 přišel ke mně Heinz a prosil mne, abych mu šel pomáhati do Poruří. Řekl mi, že hlavním účelem jeho organizace jsou sabotáže, aby jimi bylo znesnadňováno obsazení Poruří, a organizace politické špionáže, která pak byla přeměněna v oddělení vojenské špionáže. Přišel jsem do Elberfeldu a Heinz mne poslal do Essenu, abych přišel do styku s ostatními a abych kontroloval činnost tlupy. Pak jsem se vrátil do Elberfeldu a yešel jsem ve styk se Sadowským. Místem našich schůzek byla kavárna Derendorf. Bylo nás 24 a tvořili jsme dvě skupiny, v jedné jsem byl velitelem já a v druhé Hayn. Po odstoupení Haynově převzal jsem vedení celé organizace. Má skupina byla pověřena sabotážemi na západní trati Düsseldorf—Duisburg. Všech těchto sabotáží jsem se zúčastnil, můj úkol pozůstával v hlídání vlaků, trati a vynalézání sabotážních možností, v označování míst, na nichž by se nejlépe daly různé objekty vyhoditi do povětří.

První příkaz jsem dostal od Heinze a sice abych vyhodil do povětří most na jih od Calcum. Pak přišly na řadu koleje u městského parku. Zprávu o každé operaci jsem podával Heinzovi, který mi taky jednou pověděl, že Sadowsky, můj spolupracovník, zabil na jeho rozkaz německého špiela a odevzdal mi pro něho odměnu 11.000 M. Jinak náš pravidelný plat činil 18.000 M denně a pocházel z Berlína od těžkého průmyslu. Každý z našich lidí měl revolver a ruční granáty.

Výbušný materiál jsme dostávali z Berlína, odkud nám byl zaslán speciálním kurýrem.

Od Heinze jsem dostal také příkaz hlídati Němce, kteří byli podezřelí ze spojení s Francouzy, a hlavně jsem měl hlídati policisty, jejichž fotografie jsem měl sám též poříditi. Dále jsem měl hlídati členy generálního štábu a jejich byty a kontrolovati, zda byli stále u svých příslušných sborů, zdali jsou ubytováni důstojníci odděleně od obyčejných vojáků, atd.

Při explozi u městského parku jsem nebyl. Krause, Federer a König měli každý dva balíky výbušnin. Naším spojencem byl též hrabě von Beisel, jenž bydlel v Essenu a dal mi vzkázat, abych své sabotáže neprováděl v nejbližším okolí města, poněvadž by pak došlo k nepříjemnostem mezi essenskými občany a Francouzy.

Protokol o druhém výslechu.

Otázka: Kdo byl vaším šéfem a jaké vám dal instrukce. Co bylo jejich cílem? Odpověď: Myslím, že jím byl pan von der Osten, úředník „zpravodajského oddělení“ v berlínském zahraničním úřadě. Ale neznal jsem ho blíže a neměl jsem s ním žádného přímého spojení. Mým bezprostředním šéfem byl Heinz, který mi jednou ze začátku pana von der Osten představil. Heinz bydlíval v různých hotelech a sice často pod svým pravým jménem, jež zní Hauenstein, a je star 26 let.

Aktivními členy, kteří byli podřízeni mému velitelství, byli: Krause, který měl pas na jméno Bolling, dále Becker, jehož pravé jméno neznám, Sadowsky — což je jeho pravé jméno — a Federer, který pochází z Bavor. Ostatní, Werner, Hartmann, Pantke, Nohabika a Krohn odjeli již domů a nejsou již v organizaci.

To vše jsem činil proto, že jsem utrpěl ve svých obchodech velké ztráty. Jednou dokonce 5 milionů. Tehdy jsem si řekl: „Ech, nech plavat kšefty a najdi si něco lepšího“. Potkal jsem pak Heinze, který mne vyzval, abych šel s ním; ze začátku jsem odmítal, ale pak jsem se přece odhodlal státi se vůdcem tlupy. Peníze jsem dostával přímo od Heinze, ale nikdy jsem nevěděl, odkud je bere. Na upotřebení fondů, jež mi byly dány k dispozici, dostával jsem přesné instrukce. Prémie na určité operace byly přirčeny jen v případech zdaru.

Podepsání:

Schlageter

Le commissaire spécial.

Horst Wessel.

Tak, jako Hans Johst — dříve dramatik nejlevějšího směru — byl pověřen vůdcem monopolním zpracováním tématu „Schlageter“, tak měšťácký autor polopornografických románů Hanns Heinz Ewers — dříve miláček dobré společnosti a provinčních půjčoven knih — byl povolán vůdcem, aby popsal život Horsta Wessela.

Také osud tohoto byl symbolický pro princip hrdinství ve Třetí říši.

Jeho jménem je nazvána bitevní píseň SA:

„Jednou přijde den, kdy dojde k odplatě.

Tehdy nebude slitování, až vítězství se rozlhalo otčinou.“

Toto jest její poslední sloka, jež „má se zpívati jen při obzvláště slavnostních příležitostech“.

Také H. Wessel patřil ke kruhům městské poválečné, z kořenů vyrvané mládeže. Vyrostl bez otcovského dozoru, poněvadž jeho otec padl jako polní kurát, když Horst byl ještě dítětem. Tento mladík, vyhlédnutý k akademické kariéře, uprostřed inflačního Berlína se zděsil nad „zbytečností studia“. Dráždila ho romantika podsvětí, skládající se napolo ze zločineckých a napolo z politických živlů, a nalézající se v okolí Alexandrova náměstí. To podsvětí, které dík

dru Goebbelsovi si konečně našlo zaměstnání v uniformě. Na trestné výpravy těchto vojáků proti Dělnickým domům a na jejich přepadání chodců pěl Goebbels úplné hymny.

Mladému Wesselovi se zatočila hlava. Zde našel vysvobození z občanské disciplíny, zde si mohl hrát na hrdinu, jak se tomu učil ve vlastenecké škole. Zde se mohl oprostiti od tísnivé morálky své pastorské rodiny. H. Wessel se chtěl vyřadit, nebylo už žádných hranic. Viděl maširovat SA — a strhlo ho to s sebou. Viděl bezstarostnost podsvětí a stejně neudržitelné ho to táhlo tam, že nabídl se za pasáka jedné populární holce. Postoupil až na velitele úderníků, kteří řádili mezi dělníky. Nechal se živit prostitutkou a věděl, že ostatní pasáci se mu pomstí, přepadali se svými lidmi komunistické dělníky a věděl, že mu dělníci přísahali pomstu. Až konečně padl jako oběť pomsty pasáka Aliho Höhlera. Höhler dobře uměl využití situace — ačkoliv si vyřídil s ním jen docela obyčejnou podsvětní privátní záležitost, hrál si na politického zločince, utekl do Prahy a byl zde zatčen a vydán.

Byla to pro pathetickeho dra Goebbelse výtečná příležitost k propagandě jeho SA mužů. Goebbels potřeboval hrdinu, jehož činy by přetrumfaly Hitlerovu družinu. Tak vznikl mytus Wessel.

H. Wessel byl zastřelen Alim Höhlerem, jenž byl před ním pasákem jeho chráněnkyně. Možná, že si to Hitler uvědomoval, když vyhledal autora pornografických románů Ewersa, aby o tom napsal román. Právě v tom prostředí měl Ewers příležitost uplatnit své speciální znalosti. Jeho román o Wesselovi přese všechnu heroisaci je jen oplzlé popisování pasáckého cechu, pokračování děvkářského románu „Alraune“. Ewers tvrdí, že pracoval na základě intenzivních studií. A líčí Wesselovu milenkou jako bývalou komunistku, poněvadž prý „Moskva s oblibou používala podobných živlů“. Při tom však na jiném místě praví, že Wessel si ji vycvičil na špiclování v komunistických kruzích. Používali tedy SA stejných živlů jako Moskva.

Pod Göringovým protektorátem, za uměleckého vedení Ewersova (byl natočen film o Wesselovi ve velkorysém rámci. Židi z berlínského ghetta byli nahnáni do atelieru a donuceni křičet „pryč s Hitlerem“, aby tím byl dodán filmu autentický kolorit. Ale film přinesl Ewersovi jen nevděk a nemilost, krátce před představením byl Goebbelsem zakázán, v pomstu za všechny ty těžkosti, s nimiž se setkaly Goebbelsovy divadelní plány v Goeringově panství — v Prusku. Ale poněvadž filmový průmysl chce také v Třetí říši přijít na své peníze, jež do filmů investuje, musel Goebbels film zase propustiti. Jenže na této cestě zůstal ležet jako oběť starý Ewers, čiperný přeběhlík.

Prodejný zrádce a pasák holek — tak vypadají hrdinové Třetí říše.

(Z knihy „Die Naziführer sehen dich an“, vydané pařížským nakladatelstvím „Edition du Carrefour“.)

otázky a odpovědi

Dopis dělníka Karlu Čapkovi

I.

Pane doktore,

v několika číslech „Prítomnosti“ jste se nám rozepsal o kultuře. Byl to hymnus; radostně jsem s Vámi souhlasil. Znáte ale jistě ten pocit, když do velké radosti vpadne zklamání. S takovými pocity jsem dočítal. Všiml jsem si, jak nápadně často se na kulturních luzích vyskytují drtivá odmítání. Vzdělanci mohou z Vašich článků mít radost, ba, pýchou se jim jistě dmou prsa; tak důkladně jim jistě málo

kdo poželhal. Ale co my, průměrní lidé, s normálním rozumem, my na té kulturní práci nemáme nic společného? Nám jste neporadil — my za to nestojíme? Jednáte s námi jako s vrabci, kterým se v zimě trochu z útrpnosti podsype a na které se z jara sakruje, když ničí květy. A věru, podle Vašeho zoufalého volání zouchali vrabci asi důkladně Vaše intelektuální kvítí. Už to nejde ve světě podle Vaší noty. Nedívejte se, poctivý chlap neleze tam, kde se na něho dívají s patra. Což skutečně nejsme k ničemu? Je skutečně všechno, co máme, jen milostivým darem z rukou Vašich? Jsme jenom příživníky, jen žebráky. Za víc nás nemáte?

Je-li podle Vaší definice kulturou souhrn zkušeností, tak těch má malý člověk po čertech nastrádáno; od otroků pod pyramidami až po dnešní roboty.

To není příjemná cesta. Na těch bezejmenných masách si intelektuálové trénovali esprit, říká se tomu „vést“. A říkáte-li, že svět už trochu zmoudřel, že už začíná uznávat nensášelivost za hloupost, tak na to nepřišli intelektuálové, to prostě přešla trpělivost malému člověku. Kulturní kněžstvo z nouze má novou ctnost. A kdyby se tak otočil vítr, jak všude kolem nás, seděli by v teple zas. Vím, že se Vám tohle také nelíbí, ale proč jste vsadil kulturu na takovou větrnou korouhvičku? Jinde už kultura nenajde útočiště? Nebývá kultura právě tu?

Tohle vůdcovství nám přišlo draho. Za desetkrát přežvýkané pravdy z desáté ruky se platilo a ještě platí krví. Nechcem takých prostředníků. S Bohem a spravedlností se malý člověk nyní už domluví sám. Meziobchod zdražuje.

Zkušenosti by tedy malý člověk měl a má také dost schopností, aby hledal nových kulturních hodnot. I tuto druhou část Vaší kulturní definice splní skvěle. Poslední století poslouží mnoha příklady, oč aktivnější, iniciativnější byl ten průměrný človíček než kulturní elita, a nemá takový dělník, sedlák ku svému normálnímu rozumu víc nic, než usmýkané srdce, ve své nejvyšší ctnosti jen obětavé — negativní; zatím co intelektuálům slouží namnoze rozum k tomu, co vlku zuby. Inu darwinism. Čím překonal Masaryk tuto intelektuální trekku? Nepřekonal darwinism vědecky, ale — vírou. Bude přece asi rozdíl mezi vírou a vírou. Takový jiný naučný slovník, jakým je mnohý profesor, ten proto ještě není víc, jak jeho švec. Panu profesoru z toho kulturního presentu s p a d l o do klína trochu víc, svého nemusí mít nic. Ale první švec, který ušije lepší botu, ten je aktivním kulturním činitelem. A prodal takovou botu, to je taky kulturní kuráž.

Na hledání nových kulturních hodnot není monopol; to nemůže být zaměstnání jen pro určitou skupinu lidí. To by také bylo founovství. Má-li být každá skutečnost pravdou, tak je třeba ocenit práci i toho nejmenšího z nás. I jeho ctí je, aby tu na světě nebyl pro kočku. Tu hrstku vůdčích myšlenek, které lidstvo má, ty také dovede ochránit, a pochopit je není nad jeho síly. „Hádanky jsou staré a odpovědi na ně také“. Či hledáte kámen mudrců? A proč jste se dal do pěstování kvítek, psů a koček? Jen a jen ze záliby či zábavy? Vypadá to skoro jako útěk.

Vilém Kolačný, dělník,
St. Město u Uh. Hradiště,
Morava.

II.

Milý pane,

aby nebylo nedorozumění: psal jsem (a budu ještě něco psát) o kulturních věcech jenom na adresu tak zvaných intelektuálů: ne proto, že by měli na kulturu monopol, ale proto, že v tom svém kulturním poslání povážlivě selhávají. Pokouším se hledat příčiny tohoto selhání, kterému se běžně říká krise intelektuálů. Nemějte mi tedy za zlé, že se ještě nadál budu držet thematu a zabývat se otázkami, čím má kultura být a co jí zůstávají dlužni zejména intelektuálové. Opravdu by mne mrzelo, kdyby se jim při čtení mých článků „dmula prsa pýchou“. To by byl pro mne velký neúspěch. Váš K. Č.

dopisy

O Emanuela Rádlu

Vážená redakce!

„Přítomnost“ přinesla ostrou invektivu Z. Smetáčka proti B. Koutníkovu, který si dovolil učinit pokus o zhodnocení činnosti Emanuela Rádlu. Nikdo z čtenářů se neozval proti ní.

Plynulo by z toho buď, že nikoho nezajímá ani Rádl ani jeho obhajoba, anebo, že čtenáři, na jejichž „zdravý smysl“ bylo tak často apelováno nepostřehli na první pohled demagogický charakter kritiky a vzali ji vážně, — což řekneme rovnou — byla chyba, protože není vyvrácením jakékoli obžaloby (ač Koutník neobžalovává, pouze konstatuje ve své knize), proneseme-li ji s nosovým akcentem posměchu, není-li zároveň jasno, čemu se posmíváme a jaké k tomu máme důvody. Zdá-li se Smetáčkovi tak docela směšným, pokouší-li se někdo vážně objasniti význam, který má pro lidskou společnost názorový základ veřejného působení osobnosti tak agilní, jako je Rádl, pak věru by neměl o těchto věcech raději sám mluvit, protože se mu pak přihodí podobné nedorozumění, jako že považuje tuto věc za méně důležitou, než scholastická hádání o tom, jak by mohl o konkrétní věci uvažovati člověk věřící v nesmrtnost duše. Nám přece vůbec nejde o tuhle scholastiku a Koutníkovu šlc na prvním místě o to, ne jak by mohl, nýbrž jak uvažoval skutečně Rádl. Podobně nemůže nás nikterak přece v tomto případě zajímati, k jaké odrůdě křesťanství nejlépe Rádlu zařaditi, to by mohlo zajímati leda ha-giografy, nikoli sociology, zajímá nás však, k jakým cílům filosofie Rádlova směřuje a jakou argumentací pracuje, zase ne proto, abychom „poznali tuto osobnost“, jak se krásně říká, nýbrž abychom věděli, co od ní máme očekávati. Tento zájem jest právem veřejnosti vůči každému, kdo chce veřejně působiti.

Vytýkati Koutníkovu, že hleděl nejprve naléztí východisko vši Rádlovy argumentace v jeho světovém názoru a tvrditi, že tento názor a život jsou docela dvě odlišné věci, že krátce život jde svou cestou a „co nám o něm řekne několik suchých formulí...“ znamená fakticky odkázati nás k čistému primitivismu nemyslicích lidí; kdo myslí, je schopen vždycky formulovati obecně, tudíž abstraktně základní zákonitosti, které se projevují ve všem jeho jednání. Nechci tu řešiti otázku, jak dalece jest Rádlovu supranaturalism slučitelný s praxí soc. dem. strany; jednak není zdrávo psáti o marxismu příliš mnoho — ne pro jeho nezajímavost — jednak je možno, že Rádl, člověk praktický, vystihl dosti jasně, že marxism právě této strany nebude nikterak na závadu pro něho, záleželo jen na tom, jak obě strany chápou ono „potřebné“ usměrnění, o kterém neustávají při tomto tematu hovořiti, to konečně by byl problém trochu rozsáhlejší, než vyžaduje příležitost; rozhodně ale nejen marxism, ale každý jakékoli lidské důstojnosti dbalý socialism, pokud existuje, musí považovati za urážlivé, je-li snižován na charitativní filantropii vůči proletářům. V tomto bodě však Zdeněk Smetáček neporozuměl, nebo nechtěl porozuměti. Pro něho, jako pro Rádlu, a pro mystické theisty je hlavní věcí reforma kulturní, potom teprve lidé, kdežto pro Koutníka jakožto myslícího socialistu (nevím a z jeho knížky to nelze poznat, zda marxistu) jsou na prvním místě lidé, kteří každou kulturu tvoří. Že by byl někde mluvil přímo ve prospěch právě marxistické „reformy“, není nikomu z čtenářů známo, jak také ukazuje naprostá nedotčenost knihy rukou censorovou, to byl soukromý názor Z. Smetáčka, který tím dokazuje, že buď nezná teorie marxismu (proč ale potom o ní mluví?), anebo považuje podobná nařčení za dostatečnou diskvalifikaci pro Koutníka, diskvalifikaci, které se říká demagogie.

Jde však ještě o jiné věci. Rádlova teorie vede k praxi. Myslím, že Koutník měl právo zeptat se, kde jsou meze odpovědnosti této praxe. Mluvme o konkrétech: Rádl zaujal jisté stanovisko k mravnosti, kterou hledí svým působením propagovat hlavně mezi mladými lidmi, neboť nikdo snad nepopře jeho vlivu na celou generaci YMCA. Je-li demokracie diskusí, má každý právo kritisovati i tuto činnost.

Zde má Smetáček skutečně pravdu proti Koutníkovu tvrže-

ním, že Koutník si nepovšiml východiska Rádlových úvah, t. j. „úpadkové morálky t. zv. vyšších vrstev a bohémů“, které jakožto reprezentanti dnešní kultury přirozeně spíše stojí v popředí jeho zájmu, nežli starosti milionových zástupců těch, kdo svou práci tuto „kulturu“ udržují, vždyť jde přece především vřdycky o reformu kultury v jeho práci! Ale přesto tím dává Smetáček Koutníkovi za pravdu i tímto usvědčením z omylu: právě onen boj za zavedení sociální indikace v přerušování těhotenství to dokazuje.

Rádlovi jakožto obhájci kultury přece byl docela lhostejný sociální dosah zákona, který pro něho není snad praktickým zřízením, nýbrž vyšší sankcí, morálním schválením, docela tak jako těm, kdo věří v božský původ zákonů a příkazů a proto Vivat justitia, pereat mundus, — po česku, co je nám po lidech, kteří mají podle zákona právo jenom na fušerku a nikoli na lékařské ošetření? Peníze přece nehrají žádnou roli v ideálním světě, to je pustý výmysl hrubých materialistů. Nechodil-liž bos Kristus i sv. František z Assisi?

Jako žena nikterak se nechci dotýkat „nepodařenými vtipy nejsvětějších přesvědčení“ p. Smetáčka o rodině a posvátném poslání ženy u plotny. Škoda jen, že nezahnal dosud nikdo ke kuchyňským výkonům a hadru na podlahu všechny muže, kteří kdy „psali špatné verše, nebo hloupě mluvili na schůzích“ (i jinde), mohl tím značně přispět k reformě kultury, jak to činí Rádl (a Smetáček) obdobným zákrokem vůči ženám.

Statistická data o sociálních poměrech, ženoucích ženu k vydělečné práci, jsou Rádlovi a zřejmě i Smetáčkovi zase jen pro smích — jeho filosofie i prakse jsou přece šity docela na tělo několika vzdělaných slečen, které „dělají emancipaci“ v kavárnách a barech, ostatní tedy je vedlejší, převychovejme tyto slečny, horní vrstvu, reprezentující kulturu a ostatní bude vám přidáno. Všeobecná otázka jen: proč vlastně by se měli ti všichni dát převychovat? Což je-li jim příjemnější zůstat, jak jsou? Má-li těch několik bezvýznamných milionů proletářů skutečně čekat, až se to Rádlovi podaří jeho apoštolováním o zdravém životě? Rozhodně má, protože je „hospodářský program teprve věcí druhou“ (svědectví Z. Smetáčka).

Čtenáři zdravého rozumu, uvažuj nyní bedlivě: Je Rádl nebezpečím nebo ne? Má mladá generace, na kterou se nejvíce obrací, být vychována k ideálnímu hledání na hvězdy a soustavnému padání do žumpy, jak to je v klasické již paralele o idealismu? Či je snad někomu, některému stavu nebo vrstvě prospěšno, aby mladí lidé (jde především o inteligenci) raději viděli trochu méně než dobře? A komu by to mělo být potom prospěšno? Za správnou odpověď nejsou vypsány ceny, a přece, čtenáři, uvažuj!

Asp-ová.

Metody čistoty

Pane redaktore, dovolte, abych ve Vašem časopise reagoval na článek „V zasvěcených kruzích“ (Přítomnost, XI, str. 196). Fakta, která jsou v něm uvedena, jsou tak překvapující, že nemohu pochopit, proč jste k nim Vy sám nezaujal patřičného stanoviska. Považuji Vás za opravdového obránce principu demokracie a domnívám se, že bylo Vaší povinností uvést (alespoň v redakční poznámce) jméno onoho pána, o němž je ve zmíněném článku psáno. Rekapituluji stručně obsah článku: „Ne nezasloužilý“ funkcionář jedné sociálně pojišťovací instituce dal si tímto ústavem zakoupit služební léta do pense. Jeho příjmy jsou nyní tyto: a) 92.000 Kč pense, b) 30.000 Kč ze senátorského platu a konečně c) naturální byt „a jiné drobné výhody“. Po konstatování těchto fakt chválí pisatel soc. demokracii za to, že tohoto člena přinutila k tomu, „aby se vzdal valné části příjmu, který mu sice podle práva náležel, jehož vyplácení však

budilo pohoršení“. Současně jí však vytýká, že tak učinila „pod pokličkou“ a nikoli veřejně. Domnívám se, že pan pisatel dopustil se obdobné chyby, neboť nejmenoval onoho člověka, který v mezích zákona se tak výhodně dovedl z veřejných prostředků postarat o sebe. (Z článku též není vidět, jakých příjmů se tento muž vzdal, formulace nevylučuje možnosti, že se vzdal příjmu, který není sub a) — c) uveden.) To je důvod, proč na shora zmíněný článek reaguji.

Není pochyby, pane redaktore, že demokracie potřebuje k tomu, aby se udržela, nejen podpory ideologické, ale hlavně podpory mravní. Taková mravní podpora může být účinná jen tenkrát, (1) bude-li nemilosrdná na všechny strany v odhalování těch, kteří zneužili svého politického postavení, získaného pod heslem demokracie k tomu, aby získali nadměrných příjmů, (2) nebude-li při tomto odhalování vedena osobními pohnutkami. Denně se přesvědčuji o tom, že mladá generace nevěří v upřímnost těch, kteří chválí demokracii a domnívá se, že tato chvála je podložena materiálními výhodami, jež lze — více méně anonymně a bez újmy na společenském lesku — získati z titulu demokracie. Každý vládní systém poskytuje některým lidem možnost, aby zneužili (v mezích zákona) svého politického vlivu k nadměrnému osobnímu obohacení. Demokracie má však tu výhodu a povinnost, že taková individua může a musí veřejně pranýřovati. To je jedna z nejmocnějších zbraň a vy-možností demokracie. Nepoužije-li jí, ztrácí důvěry ovládaných. Má-li veřejnost skutečně toužiti po demokracii, musí mít pocit, že tato vládní forma nejen snese, ale i vyžaduje veřejné jmenovité kontroly. Proto se domnívám, že v zájmu demokracie je nutno, aby alespoň v jednom seriálním, nezávislém časopise demokratického směru byli takoví škůdcové demokracie veřejně označováni. V našem případě je to bývalý ministr a nynější senátor p. Johanis. Nezáleží na tom, že je příslušníkem strany soc. demokratické, žádná strana nemůže být chráněna před lidmi tohoto druhu. Na čem záleží, jest, aby tito lidé, příliš obratní ve svůj prospěch, se museli obávat veřejného označení se všemi společenskými důsledky. Veřejnost musí vidět, že mezi opravdovými demokraty a těmi druhými je nekompromisní mravní přehrada. Je jisté, že odklon částí veřejnosti od demokracie je jen zdánlivý, ve skutečnosti je to nechuť k diskvalifikované demokracii, která se neřídí celým heslem Masarykovým: „Nebát se a nekrást“.

Nepochybuji o tom, že Vy, pane redaktore, jste upřímný demokrat a obránce demokracie a proto se obracím právě k Vám s prosbou, abyste v „Přítomnosti“ se nevyhýbal této akci. Namítnete mně snad, že úroveň Vašeho časopisu nesnese dobře tento osobní tón. V tomto případě si dovoluji navrhnouti, abyste se veřejnou anketou obrátil na nás, čtenáře „Přítomnosti“ s otázkou, zda takovou nemilosrdně čistnou mravní akci schvalujeme, či nikoli. Ještě mně snad namítnete, že jste už činil podobné pokusy, ale že zůstaly bez praktického výsledku. K tomu bych Vám odpověděl, že, má-li taková akce mít úspěch, musí splňovati obě podmínky, nahoře sub (1) a (2) uvedené, což nebylo ve Vašem případě vždy splněno.

Byl bych Vám vděčen, pane redaktore, kdybyste tento dopis v zájmu věci uveřejnil. Poručím se Vám a předem děkuji.

Dr. V. Hlavatý,
profesor Karlovy university.

Co chtějí mladí?

Vážená redakce!

Viděl-li pan dr. Kafka v mém článku „My“ „paušální, nevěcnou kritiku, která si není vědoma své vážné odpovědnosti“, pak se velmi mylí. Můj článek není kritikou, nýbrž vylíčením

skutečného stavu věcí, „situační zprávou“. Věděl jsem zcela dobře, že nikoliv všichni, do jednoho, jsou téhož názoru, ale upozorňuji, že článek nevyjadřuje pouze mé mínění. Jeho vývody jsou ověřeny v mnoha debatách s mladými i „mladými“ a pozorováním, trvajícím několik let. Jedna a někdy i více vlastovek nedělá léto. Čchi-li říci, co myslí a cítí většina, nemohu dbáti extrémů, i když o nich vím.

Jsou-li mladí nespokojeni, není třeba je hned vinit z toho, že nemají smysl pro drobnou práci a že by nejraději byli hned vůdci. Netouží tak po vůdcovství, jako po tom, aby byli dobře vedeni. V tom jest přece veliký rozdíl. Kromě toho nestačí prostě konstatovati, že mnozí mladí jsou v politických stranách. Nutno jest říci, proč tam jsou. Někteří vystihli, že bez politického vyznání práci nedostanou, jiní se přihlásili z jiných osobních důvodů; kolik jich však bylo zlákáno programem? Jak jsou spokojeni, viděli jsme na příklad na opozici Mladé generace národní demokracie, o které se velmi mluvilo i psalo, na akci mladých nespokojenců strany sociálně demokratické, kteří svým nákladem jen proto začali kdysi vydávat časopis (myslím, že se jmenoval „Útok“), aby svou nespokojenost a názory mohli dáti najevo aspoň takovým způsobem, když ve straně jim to nebylo dovoleno, atd. Poměrně velká účast mladých u fašistů a komunistů jest lehce vysvětlitelná. Šli tam, kde se domnívali, že se bude méně mluvit a více jednat. Že přišli z deště pod okap, jest jiná věc.

Ti, kdož jsou v politických stranách, tvoří však menšinu proti ostatním. Stačí, rozhlédneme-li se po těch četných kroužcích a společnostech, ať už se jim říká barrandovská skupina, akce demokratické spolupráce, Jack London Club nebo jinak. Uvedl jsem, že mladí se o politiku zajímají, nikoliv však o politikaření. Nespokojenost se stranami není ale specificky československá. Můžeme ji pozorovati i v jiných státech. V posledních dnech v Polsku, kde mladí vystoupili z národně demokratické strany a svůj krok odůvodňují hlavně tím, že dnešní polské strany nejsou s to zmocí úkoly dnešní doby. Ostatně odklon od politického života a podobnou nechut ke stranám jako mají mladí možno pozorovati ve značné míře též u starších.

Netvrdil jsem, že naši předchůdci byli ideově jednotní. Měli své velké ideály, které jim stály za to, aby pro ně žili, bili se a třebas i trpěli. Ani bych si nepřál, abychom měli pouze jeden ideál. Chyba jest právě v tom, že jsme na ideály chudí, velmi chudí. Napsal jsem, že programy politických stran byly většinou splněny. Lépe by snad bylo říci, že buď byly splněny, nebo se přežily, aniž třebas měly čas se vyžítí. Nehodí se do naší doby. Či chtěl by pan dr. Kafka na příklad, aby zavládl nyní čistý liberalismus? Nebyla by to pak spíše anarchie? Socialismus svou potřebou třídního boje se nehodí do naší doby, která žádá spolupráci všech.

Národ není program. Národ jest skutečnost, o které se nediskutuje. Nepopírám, že jím v dřívějších dobách byl. Dnes však příslušnost k národu musí býti tak samozřejmou věcí, jako vzduch, který dýcháme. Obávám se, že ani katolicismus není programem, přes to, že jest nesporně velkou ideou.

Mohu pana doktora ujistit, že mladí vědí dnes o hospodářských věcech daleko více, než se domnívá. Následky těch „úžasně komplikovaných hospodářských, mravních, politických vztahů mezi lidmi“ odnesli a odnášejí na své vlastní kůži. Ne však proto, že by všechny ty vztahy byly tak kom-

plikované, nýbrž proto, že vedoucí už po kolik let se pro samé komplikované hodnocení nedostali k činu. Nelze říci, že život vedou, nebo aspoň usměrňují; jsou proti němu bezradní a proud je unáší kam chce. Briand to jednou vyjádřil slovy, že to je politika „d'un chien crevé au fil de l'eau“.

My dobře víme, že život není jednoduchý, třebaže zase ne tak komplikovaný, jak se tvrdí, ale v mimořádných dobách jest nutno přímočaře myslit a co hlavního, jednat. Hodnotit se může, když je na to čas. Pak nejsou debaty tak nebezpečným ztracením příležitostí.

Chápu zcela, že pan doktor, jako straník by byl málo nadšen, kdyby se rozhodování o určitých věcech svěřilo vždy jen jedné osobě. Kde pak by byl potom vliv stran? Ale chce-li se demokracie zbavit přítěží, chce-li se stát pružnou a rozhodnou a vůbec možnou, není natrvalo možno se „svízelně dohodovat s mnoha lidmi na obtížném vyrovnání mnohých zájmů“. Školním případem takového „svízelného dohodování“ jest případ darovaných peněz osekým vdovám. Protože jest to tak úžasně komplikovaný hospodářský, mravní a politický vztah mezi lidmi, bude patrně nutno jej napřed hodnotit nějakou tou komisí, subkomisí etc. ... až z celého fondu nic nezbuďte, nebo ony vdovy toho už nebudou potřebovat, protože do té doby „následkem komplikovaných vztahů“ jednoduše zemrou.

Těžkopádnost demokracie musí býti odstraněna. To neznamená nastolit nekontrolovatelnou diktaturu. Nesmíme zaměňovat strany s demokracií. Zvýšit kompetenci, nezávislost a současně odpovědnost osob neodporuje zásadám demokracie, která si zvolí osoby, jimž svěří na čas své osudy. Snad nemáme dosti schopných lidí, ale lépe dělat aspoň něco, než nedělat vůbec nic. Tak, jak je tomu nyní, odpovědnost se přesunuje s jednoho na druhého a nakonec není odpovědným nikdo. Pan doktor Kafka může býti bez obav; nejsme Hitlerovci, přesto, že „správně rozpoznáváme své vady a nedostatky“. Jsme však přece náročnější a nejsme tak spokojeni, jako pan doktor s vládou, která „přece jen zavedla alespoň podpory v nezaměstnanosti, přece jen provedla právě ve prospěch nezaměstnaných devaluaci měny, přece jen povolala na významná místa významné hospodářské odborníky, přece jen se snaží začlenit stát do světového zlepšení hospodářské situace“.

Je to věru málo, co ty dobré vlády pro nás za tu dobu udělaly. Smutná bilance. Je-li strana, ke které pan doktor patří a ostatní strany také spokojeny tak, jako on sám, pak je to s námi opravdu velmi zlé. Horší, nežli jsme se až dosud domnívali.

Pravíme-li, že se nám politické strany protíví, myslíme tím konkrétně v s e c h n y politické strany a není snad proto třeba každou zvlášť vyjmenovat. Nejsme již tak naivní, abychom věřili, že vstoupíme-li do některé politické strany, budeme moci změnit její politiku. Jistě ne aspoň hned, nebo v krátké době. Ačkoliv budeme již brzy mítí svatodušní svátky, nevěříme, že na vůdce politických stran sestoupí příslušný duch svatý a oni se náhle stanou přístupnějšími. Toho je si vědom snad každý, že pomoci je zapotřebí právě teď. Když strany nebyly schopny k nějakému významnému činu za minulých pět let, co krize trvá, nevěříme, že k tomu budou schopny i na příště. Musila by přijít radikální změna, abychom nemohli říci: tyto strany se přežily!

V. Havel.

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.

Svět knih

Roč. 4. Číslo

KULTURNÍ ZPRÁVODAJ

17

Stanislav K. Neumann:

ZPĚV SHŮRY*

*Chceme Vám říci, lidé z pevniny,
že máme vesla, plachty a křídla
a že tu plujeme nad vaše krajiny
v čistší a slavnější sídla.*

*Z hlubiny lesů, vod a pohoří
znějí tu písně pravěkých kladů,
z každého ptáka a květu k nám
spanilé formy řádu.*

*Ze světa, jež si ze země střeté
k točným a tropům až promítáme,
slyšíme jedno hrdost živé,
bouřlivý vzlet, jenž se láme.*

*Z hlubiny dvorců, měst a továren
zní to jak hukot šilených rojů;
orgie nezralých mozků, strašný sen,
huláká z práce i bojů.*

*Nad šeré davy hladovějících
vzhůru se vypíná hromadný zločin,
podvodů, lži a násilí pustý smích
zní k chudým z proradných očíh.*

*V zákonech života dějme však
odvěta,
jež vysvobodí anebo zdrtí...
Odvahe z čistě pudy nám rozkvetá
k porodu nebo smrti*

*V čistším a slavnějším světě
žijeme
a máme vesla, plachty a křídla
v mozku i srdci vpřed si neseme
lásky i záští zřídla.*

*Ta naše vesla, to pravá skutečnost
bez povět, legenda a zbabělostí.
Ty naše plachty toť cesta a poctivost
před hradem prodajnosti.*

*A naše křídla? Ta máme pro
radost,
ta jmenují se jen: poesie.
Když je nám nejhůř, těch věru
ještě dost,
by člověk rád byl, že žije.*

* Z lyrického cestopisného deníku
„Československá cesta“.

Náboženské boje na Slovensku. Náboženské boje nepřinesli ovšem na Slovensko Češi — byly zde už před válkou. Evangelici sráželi se s katolíky odedávna. Po převratu slovenští evangelici nepotřebovali žádného povzbuzování z Prahy, aby se snažili katolíky zatlačit; odpovídalo to jejich nejvladnějším a snad i katolizujícímu přání. Způsobem téměř dokonalým vyloučili katolické representanty z veřejné služby i z požitku slávy. Několik evangelických rodin obsadilo svým příbuzenstvím většinu vlivných míst. Snad v tom nebyla křivda absolutní, neboť evangelici byli schopnější administrativně; ale k nespokojenosti stačila i křivda relativní. Nelibost katolických Slováků proti Čechům nevznikla z příčin prvotních, nýbrž proto, že Češi byli považováni za spojence slovenských evangeliků v tomto vnitřním zápase. Byli snad jimi opravdu, neboť měli evangeliky za spolehlivější národně i demokraticky. Ale Češi sami nepůsobili rozpor, nýbrž jej svým příchodem toliko zkomplikovali a netaktní mezi nimi tak jej zostřovali, že se toho lekali i slovenští evangelici.

(Ferd. Peroutka: Budování státu.)

POZNÁMKY

VIKTORA K. JERÁBKA RECHTOR KVĚCH VE SVĚTLE ČESKÉ KRITIKY.

... Jsou to opět autentické mra-
votické kroniky z brněnského okolí
se slabým zbarvením národopisným
a s neskrývanou tendencí lidový-
chovou, ale s intenzivním pronik-
nutím dvojího prostředí: kantor-
ského a kramářského, které mode-
luje, avšak neláme postavy pevných
mravních základů...

Dr. Arne Novák v Lid. novinách.

... Je vždycky radostno setkati
se na knižním trhu se svazky, kte-
ré na každé stránce nesou stopy
vzrálého názoru životního, vlast-
ních zkušeností i poctivé práce, jak
se o tom přesvědčujeme právě
v této knize u V. K. Jerábka...

drb ve Zvonu.

... Osudy lidské splývají u Je-
řábka s přírodou a proto nikdy
není u něho daleko od líčení pří-
rody k srdci a duši člověka...

AFŠ v A-Zet.

... A tak mu vyplynul z pera
barvitý, románový obraz života na
vsí, který jako by chtěl soupeřiti
s rozlehlou kronikou Rok na vsi Al.
Mrštíka. Stránky, jež zachycují rej
hrabivých postav kolem sirotka a
zase tklivou lásku k osiřelému děv-
čátku, jsou psány se strhující silou.
Povídka o sirotku náleží po mém
soudu k vrcholům Jerábkova díla...

Dr. Jos. Staněk v brněnském radu.

... Ale jedním rysem se odlišují
tyto práce od Jerábkova obrazu,
jak jej známe z jiných jeho knih
o moravské dědině; jindy vypočítá
vá hříchy dědiny a doprovází lids-
kou bolest až do smutných závěrů,

JAROMÍR JOHN O SVÉM „ZBLLOUDILÉM SYNU“ A SPOLUPRÁCI SE ZEMŘELÝM ILUSTRÁTOREM ALFRÉDEM JUSTITZEM.*

*Ilustrování díla je pro spiso-
vatele vždy záležitostí trapnou.
Do „vidění“ autorova se vsunu-
je odlišné „vidění“ kreslířovo,
tvořící jiné fyziognomie, scener-
ie, prostředí, znásilňuje i děj,
z příkazů výtvarných, slovem,
konkretisuje děj jinak, takže
se autor a ilustrátor často úpl-
ně rozcházejí. S Alfrédem Jus-
titzem, nad průměr vzdělá-
ným, pro odstín, detail citlivým,
a co hlavně, vědomým ilu-
strátorské služebnosti, smou-
vali jsme obrazy pro „Večery
na slavníku“, až vydou v tře-
tím vydání. Byl na vojně, vy-
znal se v typisaci rakovských
vojáků. Byly u něho všechny
předpoklady pro konformní dílo
spisovatele a kreslíře. Někdy
1927 si dělal první náčrtky. Po-
třebovali jsme oba jakési
zkoušky spolupráce. Ačkoliv
jsem už nechtěl psát nic na ně-
jaký válečný námět, protože
jsem ztratil všechny vztah,
přece použil jsem jednoho zá-
znamu z hovoru s neurologem
prof. drem Oskarem Fischerem,
tehdy plukovním lékařem
v Pardubicích 1917, o typu člo-
věka, kterému jsem dal žit a
jednat v této novele, kterou
jsem napsal, abychom společně
s Alfrédem vyzkoušeli nejvhod-
nější způsob ilustrování podob-
ných válečných námětů. Byl
jsem na vojně 1915-16 v Srb-
sku, v Černé Hoře a Albanii.
Alfréd byl v Haliči. Dělal mi
obtěž pracovat dějové ve vý-
chození Haliči, kde jsem nikdy
nebyl, kterou neznám, tím méně
prospědi chudých halič-
ských židů. Musil jsem trochu
studovat a děkují panu Jiřímu
Langrovi na Vnohradech za
pomoc a poučení. V krásném
létě roku 1931, jsa hostem milé
naší bábušky, spisovatelky,
nezapomenutelné pí A. Lauer-
mannové, v její vile v Liboci,
napsal jsem „Zbloudilého syna“
v tichém pokoji v přístě, za-
plněném knihovnou Jungman-
novou, u psacího stolu, na
němž psával Julius Zeyer. Al-
fréd byl novelou zavjat. Než se
pustil do velkých obrazů, na-
kreslil uhlím i tužkou řadu
skvělých náčrtů, z nichž někte-*

FEUILLETON

Karel Čapek:

NAPROSTÝ DŮKAZ*

„Víš, Toníku,“ povídal vyšetřující
soudce Matěs svému nejbližšímu pří-
teli, „to je věc zkušební; já nevě-
řím žádným výmluvám, žádnému ali-
bi a žádnému povídání; já nevěřím
obviněnému ani svědkům. Člověk lže,
i když ani nechce; tak třeba takový
svědek ti přísahá, že proti obvině-
nému nechová žádné nepřátelství,
a při tom sám neví, že ho v hloubi
duše, víš, v podvědomí, nenávidí
z nějaké té potlačené nenávisti nebo
žárlivosti. Všecko, co ti vypovídá ob-
viněný, je předem vymyšlené a nara-
fičené; všecko, co ti vypovídá svě-

* Z „Povídek z jedné kapsy“, kte-
ré vycházejí tento týden v novém
vydání a sice 11. a 12. tiště výtisků.

dek, se může řídit vědomým nebo
i nevědomým úmyslem obviněnému
pomáhat nebo přitížit. Holenku, to
já znám: člověk je naskrz prohaná
potvora.

Čemu tedy věřím? Náhodě, Toní-
ku; takovým těm mimovolným, bez-
děčným, nebo, jakpak bych to řekl,
nekontrolovaným hnutím nebo činům,
nebo slovům, které člověku tu a tam
uklouznou. Všecko se dá falšovat
nebo nastrojiti, všecko je přetvářkou
nebo nějaký záměr, jenom náhoda ne;
to se pozná na první pohled. Já ti
mám tuhle metodu: sedím a nechám
lidi rebentit, co si předem vymyslí
a nachystali; dělám, jako bych jim
věřil, ještě jim pomáhám, aby jim hu-
ba líp jela, a číhám, až z nich vyletí
nějaké to bezděčné slovíčko; víš, na
to musí být člověk psycholog. Ně-
který vyšetřující soudce má taktiku
obviněného splést; proto mu pořád
skáče do řeči a zmate ho tak, že se
mu ten jarek nakonec přizná třeba
k tomu, že zavraždil císařovnu Alžbě-
tu. Já chci naprostou jistotu; proto

pomaloučku, trpělivě čekám, až mně
z toho soustavného hlaní a vytáčení,
kterému se odborně říká výpověď,
blyskne mimovolný kousek pravdy.
Víš, čistá pravda se v tomto slzávem
údolí vyskytne jenom z nedopatření:
jen když se lidský tvor nějak pod-
řečne nebo přehmátne.

Poslechni, Toníku, já před tebou
nemám žádné tajnosti; jsme přece
kamarádi od klukovských let —
vždyť víš, jak ti našezali, když já
jsem rozbil okno. Nikomu bych to
nepovídá, ale já se ti tak za něco sty-
dím, že to musí se mne ven; to je
marné, člověk se potřebuje zpovídat.
Já ti řeknu, jak se mně ta má metoda
zrovna teď osvědčila v mém... nej-
soukromějším životě; zkrátka v mém
manželství. A pak mě řekni, prosím
tě, že jsem byl blbec a hrubec; patří
mně to.

Človče, já... no, já jsem pode-
zíral svou ženu Martičku; zkrátka
žárlil jsem jako blázen. Já jsem si
ti vzal do hlavy, že má něco s tím...
s mladým tento... já ho budu jme-

* Otiskujeme zde předmluvu J.
Johna z knihy „Zbloudilý syn“,
která vychází tento týden a je
po stránce technické první užitková
knihla provedená kombinací offsetu
a hubotisku.

Henry Drummond & Co. LTD.
továrna jemných angl. látek
SHIPLEY (England)

ANGLICKÉ PÁNSKÉ LÁTKY Z TOVÁRNY PŘÍMO

K V Á M

Prodej ve velkém i malém
Ceny: Kč 90—, Kč 130— za 1 m

Skлады a generální zastoupení
Emil Grodecký, Praha I,
Bílková 10 - Telefon 624-95

Vzorky na venek vyplacené

Půjčovna knih »MÍR« Praha II., Vladislavova 2 Palác Báňské a hutní

Nejnovější česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská

ré tu otiskujeme v závěru kapitoly. Volili jsme techniku, která byla nejvhodnější pro Pestrý týden, tištěný hlubotiskem, kde také povídka roku 1933 vyšla. Alfréd si všech těchto kreseb, nad nimiž jsme oba mnoho přemýšleli, které byly několikrát přepracovány, velmi vážil. Pokládal je za nejlepší, které kdy

pro takový účel vytvořil. Nejsou to ilustrace, jsou to dynamicky úhozně výtvarné projevy se vši justičovskou bezprostředností, se vši tou vášnivou a oddanou zaujatostí, s níž on se věnoval každému svému dílu. Tvoří s mým textem jednotný, organický celek. Ještě loni v létě, když jsem ho, vy-

novat Artur; já myslím, že ho ani neznám. Počkej, já nejsem žádný negr; kdybych věděl jistě, že ho miluje, řekl bych, Martičko, rozejdeme se. Ale to je to nejhorší, já jsem žádnou jistotu neměl; Toníku, nemáš ponětí, jaká to jsou muka. Hergot, to byl šeredný rok! To víš, jaké voloviny takový žárlivý manžel provádí: stopuje, čítá, služky vyslýchá, scény dělá... Ale teď si vem, že jsem náhodou vyšetřující soudce; člověče, můj rodinný život za poslední rok, to byl ustavičný křížový výslech od rána až... až zase do postele.

Obviněná, chci říci Martička, se držela skvěle; i když plakala, i když ustrašeně mlčela, i když vypovídala, kde po celý den byla a co dělala, pásl jsem nadarmo po tom, že se nějak poděkuje nebo prozradí. To víš, lhala mně často, chci říci, lhala obyčejně, ale to už je takový ženský zvyk; ženská ti ani pořádně neřekne, že byla dvě hodiny u modistky — vymyslí si, že byla u zubaře nebo na hřbitově u mamínčina hrobu. Čím víc jsem jí trápil — Tondo, žárliivý chlap, to je horší než vztekly pes — čím víc jsem ji kujonýroval, tím mňí jistoty jsem měl. Každé její slovo, každou její výtáčku jsem desetkrát obracel a kuchal; ale nenašel jsem nic než ty obyčejné záměrné polopravdy a pololži, ze kterých pozůstává normální lidský styk a manželství zvlášť, no vid'. Já vím, jak při tom bylo mně; ale když tak povážím, co při tom zkusila chudák Martička, tak bych si, člověče, nejraději nafackoval.

Tak letos jela Martička do Františkových Lázní — to víš, ty ženské věci, a tak, zkrátka, vypadala špatně. To se ví, já ji tam nechal hlídat — takového mrzkého chlapa jsem platil,

který se tam ostatně válel po hospodách... To je zvláštní, jak se celý život korumpuje, když to v jedné jediné věci s tebou není v pořádku; jsi celý nečistý, máš-li na jediné místo skvrnu. Martička mně psala... tak nějak nejistě a zakřiknutě... jako by nevěděla o čem; to se rozumí, já jsem se v těch dopisech šťoural a hledal mezi řádky... Jednou teda jsem od ní dostal dopis, adresa byla „František Mates, vyšetřující soudce“ a tak dále; a když to otevru a vyndám její list, vidím nadpis: Drahý Arture!

Člověče, mně klesly ruce. Tak tedy to konečně je. To se tak někdy stane, když člověk píše víc dopisů, že je strčí do nepravých obálek. Vid', Martičko, to je hloupá náhoda, co? Až mně jí, hochu, bylo líto, že se mně tak vydala do rukou.

Nemysli si, Toníku, mé první hnutí bylo, abych ten dopis, určený tomu... tomu Arturovi, ani nečetl a poslal jej zpátky Martičce; já bych to v každém případě udělal, ale žárliivost je špinavá vášeň a svinstvo; kamaráde, já jsem si ten dopis přečetl a já ti jej ukážu, protože jej nosím s sebou. Tak se podívej, co v něm je:

Drahý Arture, nehněvejte se, že jsem Vám dosud neodpověděla; ale měla jsem starosti, že mně Franci — to teda jsem já, rozumíš? — tak dlouho nepsal; já vím, že má mnoho práce, ale když je člověk tak dlouho beze zprávy o svém muži, tak chodí jako tělo bez duše; ale tomu Vy, Arturku, nerozumíte. Příští měsíc sem Franci přijede, tak byste sem mohli přijet také. On mi píše, že má teď moc zajímavý případ, ale nepsal co, já myslím, že to je ta vražda Hugona

ale v této knize rozprostírá se přes všechny stíny a utrpení vlídný jas. I lotr ukáže přece, že vlídnosti možno vzkráslit dobrý základ lidské duše...

Dr. V. Martinek v Mor-slez. deníku.

... Rok na vsi v kapesním vydání mohli bychom nazvat tuto práci Jeřábkovou. Je dějově věrná a barvitá, kronikářsky přesná a poetivá...
ip v Kole

SVĚTOVÝ TISK O TROCKÉHO „DĚJINÁCH RUSKÉ REVOLUCE“

Manchester Guardian:

Podávalo se mu znázornit duševní stav oněch zmatených zástupců na Petrohradských ulicích za únorových dnů tak přesně, že já, jenž jsem byl v jejich středu, uvědomuji si jen s námahou, že on tam nebyl.

Current History:

Je to monumentální spis a vzácný — snad jedinečný — případ, že je dějepisné dílo o velkém revolučním převratu psáno jedním z předních vědců. Ani odpůrci Trockého nemohou ovšem popřít, že ho příroda vybavila skvělými schopnostmi.

John dos Passos:

Jako vše, co Trocký napíše, naplňují i „Dějiny Ruské Revoluce“ čtenáře pocitem ohromení nad prudkým a mohutným intelektem, který

se tu projevuje. Nevím mnoho o Thukididovi, ale domnívám se, že se musíme vrátiti až k němu, abychom nalezli podobný způsob vyprávění, v němž fakta, vysvětlení a politické přesvědčení jsou zataveny do granitu vělou a jasnou inteligencí muže, který je stejně zvyklý býti účastníkem události jako jejich pozorovatelem. Tak se mají psáti dějiny, to je klasické v pravém slova smyslu. Čtouce toto dílo, začnete smýšletí lépe o možnostech lidských nervů, vůle a inteligence.

London Observer:

Nikdo, kdo čte dnes tuto knihu, nebude ani vteřinu na pochybách, že ji hystorikové daleké budoucnosti (ať už jejich politické přesvědčení bude jakékoliv), budou považovat za jedno z velkých autentických svědectví o minulosti.

World Telegram:

V těchto dnech vyšla kniha, která na rozdíl od mnoha jiných neupadne po mnoho a mnoho let v zapomnění... Myslím, že je nezbytná pro znalost dělnického hnutí, jež chce nahradit kapitalismus komunismem.

Weekend Review, London:

Všichni, kdož jako já viděli tyto události na vlastní oči, dosvědčí, že autorovo líčení je objektivní a že použil svědomitě všech dosažitelných dokumentů.

hublého, utrpením zmořeného navštívil v bratislavské nemocnici, kde o něj pečovala choť, prof. dr. Miloš Netoušek i prof. dr. St. Kostlivý, těšili jsme se, že se dáme do „Večera na slavníku“, jen jak se uzdraví.

Zemřel mi kamarád života a kamarád práce.

Panu Karlu Neubertovi, spo-

lečníku Grafických závodů V. Neubert a synové za Smíchov, upřímně děkuji, že knihu vytiskl originálním způsobem s takovou péčí svým dokonalým hlubotiskem (obrazy) a offsetem (písmo). A panu Juliu Fürthovi, řediteli nakladatelství Fr. Borového, děkuji, že pietně vydal tuto knížku.

„Jaký dopis?“ divím se. „Ty mi toho píšeš po čertech málo.“

Martička se na mne zaraženě dívá a vdechne, jako by se jí ulevilo. „Tak já jsem ti jej asi zapomněla poslat“, řekla a hrabala se v taštičce, až vylovila takový trochu smuchlaný list. Začínal slovy: Drahý Franci! Musel jsem se v duchu smát. Pan Artur už asi obratem vrátil, co mu nepatřilo.

Pak už o tom nepadlo ani slovo; to se rozumí, začal jsem jí vykládat o tom zločinu Hugona Müllera, který jí tak moc zajímal. Myslím, že podnes věří, že jsem ten dopis vůbec nedostal.

No, a to je všechno; od té doby je u nás aspoň pokoj. Řekni, nebyl jsem bibec, že jsem tak sprostě žáril? To víš, teď to hledím Martičce vynahradiť; teprve z toho dopisu jsem viděl, jak se, chudáček, a mne stará. Tak, teď už je to venku; člověk se víc stydí za svou pitomost než za své hříchy.

Ale to máš klasický příklad, jakou průkaznou sílu má taková čirá a bezděčná náhoda, že?”

Přibližně v téže době řekl mladý muž, zde nazývaný Arturem, paní Martičce: „Tak co, holčičko, pomohlo to?”

„Co, miláčku?”

„Ten dopis, co mu tehdy jako nedopatřením poslaa.“

„Pomohlo,“ řekla paní Marta a zamyslíla se. „Víš, hochu, já se ti až stydím, že mně on, Franci, teď tak hrozně věří. On je na mne od té doby tak hodný... Ten dopis ti pořád nosí na srdci.“ Paní Marta se zachvěla. „Je to vlastně strašné, že... že ho tak klamu, nemyslíš?”

Ale pan Artur to nemyslí; aspoň tvrdil, že rozhodně ne.